

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»
Кафедра публічного управління та державної служби

Кваліфікаційна робота магістра
на тему
ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА В СИСТЕМІ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Виконав студент 2 курсу,
групи ЗПУА-4-24
Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та
адміністрування»

_____ Андрій СТРЕЛЬЧЕНКО

Науковий керівник роботи:
доктор наук з державного
управління, професор
_____ Юрій КУЦ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	7
1.1 Наукове підґрунтя розвитку місцевого самоврядування.....	7
1.2 Територіальна громада в системі місцевого самоврядування.....	14
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	23
2.1 Функціональні основи діяльності органів місцевого самоврядування щодо розвитку територіальної громади.....	23
2.2 Аналіз діяльності Золочівської селищної територіальної громади Богодухівського району Харківської області.....	31
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	43
3.1 Забезпечення підвищення конкурентоспроможності територіальної громади.....	43
3.2 Пріоритетність стратегічного підходу до розвитку Золочівської територіальної громади.....	51
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. Широкомасштабна агресія російської федерації проти суверенної Української держави призвела до значних змін у нашому соціумі. Місцеве самоврядування об'єктивно взяло на себе значне коло питань у забезпеченні життєдіяльності територіальних громад, організації опору та оборони, підтримці мешканців. Місцеве самоврядування виступає як вираз самоорганізації, самодіяльності, самодисципліни людей на низових щаблях демократичної форми правління. Відтак частиною цілісного уявлення місцевого самоврядування є низові територіальні спільноти. Тобто – територіальні громади.

Відносини між територіальними громадами і органами публічної влади, їх зрозумілість, прозорість, сталість значною мірою впливають на ефективність публічного управління, особливо умовах воєнного стану. Ограни публічного управління в своїй діяльності використовують сучасні управлінські технології, залучають висококваліфіковані управлінські кадри, запроваджують креативні підходи у наданні адміністративних послуг, шукають нові форми співпраці з громадськістю. Особлива роль у цьому належить територіальним громадам як базовим формуванням громадянського суспільства. До того ж при здійсненні публічного управління, особливо у питаннях реалізації політики держави щодо соціально-економічного розвитку територій, органи публічного управління не завжди зважають на об'єктивні потреби. А також інтереси і права громад, що спричиняє у державно-владних відносинах компетенційні спори. Що в свою чергу створює непорозуміння у відносинах між державою і громадянським суспільством, формує корупційне середовище.

Незважаючи на наявність у сучасній науці значного інтересу до проблематики локальної демократії, до теперішнього часу вивчення територіальних об'єднань людей носило епізодичний, фрагментарний характер. Із огляду на це, тематика заявленого магістерського дослідження є актуальною.

Питання публічного управління, місцевого самоврядування, розвитку

територіальних громад всебічно досліджуються в Харківськими науковцями. Зокрема серед таких авторів: В. Бульба, С. Газарян, Л. Бєлова, В. Дзюндзюк, І. Дунаєв, В. Єлагін, В. Золотарьов, Д. Карамішев, О. Коротич, О. Крутій, Ю. Куц, М. Латинін, В. Мартиненко, Л. Набока, О. Орлов та ін.

Наукові здобутки цих та інших учених мають важливе значення, проте проблема реформування механізмів розвитку територіальної громади, як складової системи місцевого самоврядування залишається невирішеною та потребує подальшого дослідження.

Мета і завдання дослідження. *Метою* магістерського дослідження є обґрунтування шляхів вдосконалення механізмів розвитку територіальної громади в Україні. А також надання конкретних рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення механізмів розвитку територіальної громади в системі місцевого самоврядування в Україні.

Відповідно до зазначеної мети в роботі поставлені і розв’язуються такі *завдання*:

- узагальнити теоретичні засади розвитку місцевого самоврядування;
- визначити роль територіальної громади в системі місцевого самоврядування;
- охарактеризувати функціональні основи діяльності органів місцевого самоврядування щодо розвитку територіальної громади;
- проаналізувати сучасний стан діяльності Золочівської селищної територіальної громади Богодухівського району Харківської області;
- систематизувати нормативно-правове забезпечення розвитку державної політики в у сфері освіти на рівні територіальної громади;
- виокремити першочергові напрями забезпечення підвищення конкурентоспроможності територіальної громади;
- розробити шляхи вдосконалення механізмів розвитку територіальної громади в системі місцевого самоврядування в Україні.

Об’єктом дослідження є місцеве самоврядування.

Предметом дослідження – територіальна громада в системі місцевого самоврядування в Україні.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою магістерської роботи є фундаментальні положення теорії державного управління та місцевого самоврядування, наукові розробки щодо управління у публічній сфері. Методологічним підґрунтям даної роботи є сукупність способів наукового пізнання та загальнонаукових принципів проведення дослідження, яке ґрунтується на застосуванні системного підходу та сукупності методів, що забезпечують реалізацію цього підходу. Так, методи структурного аналізу та синтезу були використані при відборі наукової інформації за темою роботи. А також при дослідженні сутності основних понять дослідження. За допомогою методу класифікації та порівняльно-правового методу здійснено аналіз джерельної бази дослідження. Метод ідентифікації, системно-структурний, статистичний та соціологічний методи. А також метод порівняльного аналізу були використані у дослідженні особливостей нормативно-правового регулювання відносин між органами публічної влади і територіальними громадами в Україні.

Інформаційними джерелами дослідження стали закони України, укази Президента України, Постанови і Розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади України, та органів місцевого самоврядування, Золочівської селищної ради зокрема. А також теоретичні та практичні напрацювання вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем реформування місцевого самоврядування та розвитку територіальної громади в умовах воєнного стану, статистичні збірники, особисті напрацювання автора.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено теоретичні та методичні положення, дають змогу підвищити ефективність державної політики щодо шляхів вдосконалення розвитку територіальної громади в системі місцевого самоврядування в Україні за рахунок задіяння організаційних важелів. Пропозиції, сформульовані в роботі,

можуть бути використані в діяльності місцевих органів публічної влади. А також в навчальному процесі при викладанні дисциплін, котрі стосуються механізмів публічного управління розвитком місцевого самоврядування, територіальних громад безпосередньо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Магістерська робота виконана в межах Комплексного наукового проєкту ННІ «Інститут державного управління» ХНУ імені В. Н. Каразіна «Державне управління та місцеве самоврядування». З цим дослідженням пов'язаний комплекс наукових пошуків, що здійснюється кафедрою публічного управління та державної служби. Зокрема, у руслі цих досліджень магістрант обґрунтовує структурні складники системи діяльності органів публічного управління щодо удосконалення державної політики щодо розвитку територіальних громад в системі місцевого самоврядування в Україні.

Апробація результатів роботи. Результати й висновки дослідження обговорювалися на кафедрі публічного управління та адміністрування ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Наукове підґрунтя розвитку місцевого самоврядування

Наукове підґрунтя розвитку будь-якої системи є фундаментом її успішного поступу. Адже, наука, пише С. Кримський в Філософському енциклопедичному словнику, соціально-значуща сфера людської діяльності, що спрямована на виробництво та систематизацію знань про закономірності існуючого засобами теоретичного обґрунтування та емпіричного випробування і перевірки пізнавальних результатів для розкриття їх об'єктивного змісту (істинності, достовірності, інтерсуб'єктивності) [33, с. 410-411].

Теоретичні засади місцевого самоврядування, констатує в «Енциклопедії державного управління» В. Мамонова, це загальнонаукові та специфічні методи і форми наукового пізнання у галузі державного управління. Що дозволить обґрунтувати сучасні технології регіон. управління та місцевого самоврядування. Їх вона пропонує згрупувати за такими ознаками. Перша група відбиває теоретичну основу управління територією (закони, принципи та категорії). Друга - має функціональний характер (функції, форми, методи та механізми управління). Третя - охоплює ресурсну базу управління (матеріально-технічне, фінансове, кадрове, політичне, інституціональне, інформаційне забезпечення). Четверта група - оцінкова (критерії, індикатори (результативності, ефективності), моніторинг, оцінка за його результатами, корегування дій). Суб'єкти в системі регіон. управління та місц. самоврядування (керівна підсистема) представлені двома категоріями. 1 – безпосередньо органами управління – місцевими державними/військовими адміністраціями. А також територіальні органи центральних органів виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. 2 – опосередковано - бізнесом, населенням, громадськими організаціями. Котрі в умовах побудови

громадянського суспільства мають можливість суттєво впливати на процес прийняття управлінських рішень [44, с. 169].

Ю. Сурмін в Енциклопедії державного управління (Київ, НАДУ, 2011) дає таке визначення дефініції «система». Це об'єднана сукупність закономірно пов'язаних один з одним елементів. Для неї характерні кілька важливих ознак. По-перше, система - це сукупність елементів. По-друге, елементи поєднані один з одним зв'язками. Які значно міцніші порівняно зі зв'язками цих елементів з об'єктами навколишнього середовища. По-третє, вона характеризується організацією, яка відрізняє її від навколишнього середовища з його високою ентропією. По-четверте, для системи характерні інтегровані властивості. Які не збігаються з властивостями суми елементів, а також відрізняються від властивостей окремих елементів. Тому, вважає Ю. Сурмін, система є цілісним утворенням [74, с. 561-562].

Ю. Куц і О. Решевець описують наступні концепції розвитку системи місцевого самоврядування. Громадівська теорія місцевого самоврядування.

- концепція, відповідно до якої розглядають первинні суб'єкти - громади як самостійне джерело такої публічної влади. Вона не належить державі, а є самостійною. В основу цієї концепції було покладено "теорію вільної громади" (природних прав громади), розроблену французьким юристом Г. Туре за часів Великої Французької революції. Згідно з громадівською концепцією, самоврядування має такі ознаки.

- Місцеве самоврядування можливе лише на рівні населених пунктів, оскільки тільки там, на думку прихильників громадівської теорії, ще збереглися умови для відтворення громад. Що ж стосується інших рівнів поділу держави (наприклад районів, областей). То там місцеве самоврядування можливе лише у формі добровільних об'єднань територіальних громад сіл, селищ і міст – асоціацій.

- Місцеве самоврядування, його органи мають вирішувати питання виключно місцевого значення (такі, що впливають із колективних потреб відповідної громади). А здійснення повноважень державної влади має

покладатися на місцеві органи державної виконавчої влади.

- Право на місцеве самоврядування є природним і невід'ємним від самої громади, а тому держава лише його визнає та гарантує.

При вирішенні питань місцевого значення органи місцевого самоврядування мають діяти за принципом. Дозволено все, що не заборонено законом [36, с. 39].

Громадівська теорія місцевого самоврядування започаткована практикою державотворення США. Адже добре відомо, що ця держава починалася із самоврядних громад переселенців-колоністів, які згодом об'єдналися в державні утворення – штати. А останні - у федерацію - Сполучені Штати Америки [36, с. 27].

На зміну цієї теорії прийшла *господарська* (громадсько-господарська) теорія місцевого самоврядування, яка намагалась обґрунтувати статус самоврядної громади як відмінного від держави суб'єкта права та акцентувалась на змісті комунальної діяльності. Ця теорія організації місцевої влади виникла в результаті поступового розвитку положень теорії прав вільної громади у пристосуванні їх до умов. Коли у процесі історичного розвитку ускладнюються правові відносини між суб'єктами суспільного життя і підвищується роль держави як регулятора цих відносин. В основі громад.- господарської теорії місцевого самоврядування знаходиться запозичене з теорії природних прав вільної громади положення про те, що територіальний колектив - це елемент. Насамперед, громадянського суспільства. Місцеве самоврядування - недержавне за своєю природою і має власну компетенцію у сфері неполітичних відносин, до яких держава байдужа. А саме - у місцевих громадських і господарських справах. У ці місцеві справи держава не втручається, і вони вирішуються самими територіальними громадами. Питання ж політичні відносяться до компетенції державної влади [36, с. 243].

В основу *державницької* теорії покладено ідею децентралізації частини державної виконавчої влади. Та її деволюції на рівень територіальних спільнот громадян (громад, комун, колективів) і тих органів, які вони обирають. Ця

концепція була розроблена в середині XIX ст. німецькими науковцями Л. Штейном та Р. Гнейстом [36, с. 138].

Тому прихильники цієї теорії виступають лише за певну правову, організаційну та фінансову автономію місцевого самоврядування і його органів стосовно центральних та місцевих органів державної влади. А але не самої цієї влади, розглядають самоврядування як засіб здійснення державних функцій за допомогою недержавних за своєю суттю суб'єктів.

За такого підходу до розуміння природи місцевого самоврядування воно, на думку прихильників цієї теорії, органічно вписується в механізм народовладдя.

Тобто, місцевого самоврядування є однією з форм організації єдиної державної влади на території. Тобто через механізм самоврядування здійснюється служіння державним інтересам. Останнім часом набуває поширення третя комбінована (дуалістична) концепція. Згідно якої в організації влади відбувається поєднання інтересів держави та громади. Ця концепція вирішує їх протиріччя через розподіл повноважень між різними органами влади та адміністративними рівнями.

Поєднання в особі органів місцевого самоврядування функцій місцевого самоврядування з функціями державного керівництва на місцях, визначення їх як органів із “подвійною” чи “двоєдиною” політико-правовою природою є суттю теорії муніципального дуалізму. Вона досить поширена у світовій науковій літературі. Вона дістала розвиток у теорії та практиці державного будівництва радянських часів [24, с. 19].

У правовій державі органи публічної влади виконують специфічні, властиві тільки їм, функції, які є шляхом (головним напрямом) діяльності органів влади для досягнення поставленої мети. Для обґрунтування функціональних основ діяльності органів публічної влади необхідно, розглядаючи поняття “органи публічної влади”. Але спочатку треба розкрити зміст поняття “публічна влада”.

Публічна влада, на відміну від особистої, спрямована на вирішення суспільних справ, розповсюджується за територіальним принципом. Їй

підкоряються всі, хто знаходиться на певній “підвладній” території. Вона здійснюється особливим прошарком людей. Котрі професійно займаються управлінням і складають апарат влади. Апарат публічної влади існує та функціонує за рахунок податків із населення і призначений для того, щоб діяти у суспільних інтересах.

Публічна влада, зауважує М. Баймуратов виступає у двох формах: державна влада та влада місцевого самоврядування (муніципальна влада). Для обох форм публічної влади притаманна низка спільних ознак. Водночас, для державної влади притаманні певні особливості: державний суверенітет, загальнодержавний масштаб дії. А також зосередженість на першочерговому виконанні загальнонаціональних проблем. А також постійний зв'язок з населенням через правовий інститут громадянства. Та наявність чітких субординаційних відносин всередині державного апарату, наявність особливих органів. Так званих “силових структур” (армія, суд, прокуратура, служба безпеки, органи внутрішніх справ та органи виконання покарань). Матеріально-фінансовою основою державної влади є загальнонародна та державна власність. А також кошти державного бюджету [2, с. 128].

Розкриваючи зміст поняття “місцеве самоврядування” у контексті дослідження відносин між органами публічної влади та територіальними громадами в Україні, варто зауважити, що існують дві основні групи теоретиків місцевого самоврядування. За ними умовно закріпилися назви "громадівці" й "державники". Ключовим питанням, яке розділяє представників двох концепцій, є питання природи місцевого самоврядування. Сформулювати його можна так. Місцеве самоврядування є природнім правом територіальної громади чи доброю волею держави, яка надає громаді право його здійснювати.

Місцеве самоврядування – це комплексне, багатоаспектне явище, яке ще не має досить точного і єдиного наукового визначення. Натомість у науковій літературі є різні підходи до його характеристики. Спільним для різних концепцій є розгляд місцевого самоврядування в якості основоположної засади конституційного ладу. Тобто в ролі одного з визначальних принципів організації

та здійснення влади в суспільстві й державі. Який полягає у встановленні децентралізованої системи управління, фінансово і організаційно відокремленої від державних органів. Конституційний принцип визнання та гарантованості місцевого самоврядування в Україні (ст. 7) існує поряд з принципом поділу державної влади. Доповнюючи поділ влад по горизонталі градацією по вертикалі.

Для існування місцевого самоврядування необхідні певні умови, котрі деякі автори іменують критеріями місцевого самоврядування [22]. Першим таким критерієм є правова оформленість, наявність самостійної правової основи діяльності. Вона дає можливість і гарантує реалізацію права населення на місцеве самоврядування. Система місцевого самоврядування, компетенція його органів. А також межі його здійснення в Україні визначаються законодавчо, а правовою основою діяльності виступають. Українське законодавство – Конституція України та Закони України. А також міжнародно-правові акти та локальне законодавство. А це статuti територіальних громад, регламенти місцевих рад, положення про символіку територіальної громади. А також інші акти, які приймаються органами і посадовими особами місцевого самоврядування.

Другим критерієм місцевого самоврядування виступає наявність власних ресурсів, матеріально-фінансової основи у вигляді місцевого бюджету і комунальної власності. А також чітке розмежування державної й комунальної власності.

Умовою існування місцевого самоврядування є також узгодження місцевих інтересів з регіональними і загальнодержавними. Цей баланс в Україні забезпечується законодавчим закріпленням кола місцевих питань, поєднання власних і делегованих повноважень. А також координаційною діяльністю обласних і районних рад, поєднанням у системі місцевого самоврядування безпосередньої і представницької демократії.

В якості четвертого, на думку О. Батанова, критерію можна назвати наявність кваліфікованих кадрів, які можуть професійно реалізовувати функції

управління. Тобто муніципальної служби, що отримала останнім часом досить детальне законодавче врегулювання [4, с. 218].

Згідно зі ст. 5 Конституції народ здійснює свою владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [29]. Таким чином, закріплюються дві основні групи форм реалізації народовладдя. А це форми безпосереднього і опосередкованого народовладдя. Аналогічним чином визначаються ці форми на місцевому рівні.

Отже, система місцевого самоврядування може бути розглянута у двох аспектах. Потрібно розрізняти систему форм здійснення місцевого самоврядування і систему суб'єктів місцевого самоврядування.

У ст. 5 Закону “Про місцеве самоврядування в Україні” закріплена система суб'єктів місцевого самоврядування, серед яких залежно від значимості й впливу на здійснення завдань і функцій місцевого самоврядування умовно можна виділити декілька рівнів, первинним з яких є територіальна громада села, селища, міста як основний носій функцій і повноважень місцевого самоврядування [65].

Її складають жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста. Територіальні громади в порядку, встановленому законом, можуть об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду. Утворювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати відповідно сільського, селищного, міського голову. Територіальні громади села, селища, міста, що добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду. Вони можуть вийти із складу об'єднаної територіальної громади в порядку, визначеному законом.

Чинним законодавством України не передбачено функціонування обласних і районних територіальних громад, оскільки критерієм об'єднання громадян у територіальну громаду є не просто адміністративно-територіальна одиниця, а населений пункт. Іншими словами, територіальна громада – це колектив громадян за місцем проживання. Що об'єднані спільною зацікавленістю в оптимальному вирішенні суспільних проблем в межах

населеного пункту. Територіальна громада є особливим суб'єктом місцевого самоврядування, поєднуючи в собі одночасно. А це функції низової адміністративно-територіальної одиниці. А також функції носія місцевого самоврядування, інституту місцевої влади. Вона виконує важливі суспільні функції з метою задоволення колективних потреб. А також захисту законних прав та інтересів громадян.

Оскільки членами територіальної громади є всі жителі населеного пункту, які мають різний правовий статус (громадяни України, іноземці, особи без громадянства). То і обсяг їх правосуб'єктності як членів територіальних спільнот є різним через те, що іноземці та особи без громадянства не мають активного. А також пасивного виборчого права на території громади, не можуть брати участь у місцевому референдумі та загальних зборах громадян.

Другий рівень системи складають органи місцевого самоврядування – сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи. А також районні й обласні ради та сільський, селищний, міський голова. До третього рівня належать органи самоорганізації населення.

У підсумку, систему місцевого самоврядування можна визначити як сукупність суб'єктів і форм здійснення місцевого самоврядування, через які територіальна громада реалізує надані їй функції і повноваження.

1.2 Територіальна громада в системі місцевого самоврядування

Зважаючи на предмет нашого дослідження, доцільно уточнити поняття “територіальна громада”, трансформуючи його щодо відносини між органами публічної влади і територіальними громадами в Україні. При цьому зазначимо, що практично всі дослідники погоджуються з тим, що відправною точкою у визначенні місцевого самоврядування є поняття територіальної громади. Як слушно зазначає Ю. Панейко: "головним предметом науки про самоврядування... є громада" [58, с. 82]. Незважаючи на те, що мало в кого викликає заперечення визначення територіальної громади суб'єктом місцевого

самоврядування, законодавство багатьох країн світу. І як не дивно, ігнорує це поняття. Більше того, визначення її як суб'єкта місцевого самоврядування в країнах розвинутої демократії взагалі відсутнє [49, с. 48]. Відсутнє воно і в законодавстві України (хоча саме поняття територіальної громади Конституція України наводить).

Визначаючи сутність та ознаки територіальної громади, більшість дослідників акцентують на таких об'єднуючих складових. Як територія та соціальна взаємодія. Наприклад, нам імponує своєю лаконічністю та чіткістю дефініція, яку ще на зорі незалежності України дав П. Білик, визначивши територіальну громаду як людей, які мешкають в певних територіальних межах та об'єднані спільними інтересами [7, с. 145].

Із розвитком вітчизняних досліджень в галузі місцевого самоврядування авторські підходи ускладнюються, розставляється дедалі більше дефінітивних акцентів. Так, М. Баймуратов зазначає, що територіальна громада (вони використовують термін "територіальний колектив") – це "сукупність фізичних осіб, які постійно мешкають на певній території та пов'язані територіально-особистісними зв'язками системного характеру" [2, с. 159].

У тому ж значенні, але значно докладніше визначення територіальної громади дає О. Батанов, характеризуючи її як територіальну спільність. Вона складається з фізичних осіб – жителів. Котрі постійно мешкають, працюють на території села (або добровільного об'єднання в спільну громаду кількох сіл), селища або міста. А також безпосередньо або через сформовані ними муніципальні структури вирішують питання місцевого значення. Мають спільну комунальну власність, володіють на даній території нерухомим майном, сплачують комунальні податки та пов'язані територіально-особистісними зв'язками системного характеру [3, с. 391]. Як бачимо, автор даної дефініції цілком слушно акцентує на процесі реалізації спільнотою власних інтересів.

Автори колективної монографії за редакцією Г. Борденюка "Місьцеве самоврядування в Україні: проблеми та перспективи" розглядають територіальну громаду як спільність жителів, об'єднаних шляхом природного

розселення і постійним проживанням в межах одного. Або кількох населених пунктів з єдиним адміністративним центром. За якою Конституцією та законами України визнане право вирішувати питання місцевого значення в межах законодавства України [9, с. 25]. У порівнянні з наведеними вище визначеннями характерною ознакою даного є наполягання на необхідності законодавчого закріплення прав територіальної громади.

Важливу позицію у всебічному розкритті сутності територіальної громади займає твердження М. Орзіха, який зазначає, що члени територіальної громади не обов'язково повинні володіти громадянством. Або постійно проживати на даній території (на чому наполягає більшість дослідників). Вони можуть на ній працювати, володіти нерухомим майном або бути платниками комунальних податків [56, с. 60].

Узагальнюючи напрацювання сучасної науки в сфері дослідження територіальної громади, доцільно навести перелік основних ознак останньої.

- Спільна територія існування (що може включати проживання, роботу, володіння нерухомим майном).
- Спільні інтереси у вирішенні питань життєдіяльності.
- Соціальна взаємодія в процесі реалізації цих інтересів.
- Психологічна самоідентифікація кожного члена з громадою.
- Спільна комунальна власність.
- Сплачування комунальних податків.

Перелічені вище ознаки досить вичерпно характеризують територіальну громаду в умовах сучасної держави. Причому передусім – держави високорозвинутої. Проте, простежуючи розвиток громади у зворотньому напрямку, ми помітимо, що частину ознак буде втрачено. І чим далі ми будемо заглиблюватись в історію. Тим не менше самоврядна територіальна спільнота буде нагадувати свої сучасні аналоги, хоча ключові ознаки будуть зберігатися.

Таким чином, територіальну громаду можна визначити як спільноту людей. Вони об'єднані постійним проживанням на певній території та

спільними інтересами у вирішенні питань життєдіяльності за допомогою місцевих ресурсів.

Відправною точкою якісних змін територіальної громади є поява держави. Із зародженням і розвитком останньої в територіальній громаді з'являється сильний владний конкурент. Він може бути як ворогом, так і, як показала історія, – другом. І саме із державою пов'язана поява феномену місцевого самоврядування.

Розглядаючи сутнісні ознаки самоврядних форм організації життєдіяльності територіальної громади, зазначимо, що базовою основою цих форм є поняття “участь громадськості”. Концепція участі розглядається всіма науковцями з розвитку громади як невід’ємна частина, необхідна умова і головний принцип процесу розвитку територіальної громади. Так, наприклад, Грехем Хаутон вважає, що довготермінове місцеве відновлення вимагає “повернення до громади”, де основний наголос робиться на участі громади [87, р. 18]. Один із засновників економічного розвитку громади Сем Ааронович охарактеризував цю ідею таким чином: “Нам нікуди дітися від самодопомоги” [69]. Канадські науковці Росс та МакРобі визначають економічний розвиток громади, як процес з допомогою якого громади можуть ініціювати й виробляти власні рішення своїх спільних економічних проблем і в такий спосіб розвивати довготерміновий потенціал громад та стимулювати інтеграцію економічних, соціальних та екологічних завдань [81].

Джек Ротман стверджує, що зміни в громаді можуть відбуватися за допомогою моделі “громадської участі”. Відповідно до цієї концепції населення повинно мобілізуватися для спільного планування, вироблення рішень. А також розбудови партнерських відносин з органами місцевого самоврядування для вирішення соціальних та економічних проблем в громаді. Важливими елементами цієї моделі є принципи демократії, добровільного залучення, самодопомоги, планування та освіти в громаді [78, с. 35]. Свок і Мейсон зазначають, що економічний розвиток громади спрямований на зміну структури громади і розбудову постійних інституцій в громаді. Як наслідок, громада

починає відігравати активнішу роль порівняно з інституціями за межами громади. А мешканці громади дедалі більшою мірою залучаються до забезпечення контролю за її ресурсами [80, с. 61].

Як бачимо, спільним у даних визначеннях і підходах до розвитку громади є наступне. Залучення до співпраці всієї громади, мобілізація внутрішніх і зовнішніх ресурсів, розвиток людини та довготермінове планування.

Важливість принципу участі в процесі розвитку територіальної громади відмітила і низка міжнародних організацій з надання міжнародної підтримки. Практика фінансування різноманітних проектів з розвитку громади показала, що стороннє втручання в життя населення без активного залучення останніх призведе до зниження ефективності таких проектів. Відповідно до цього Світовий банк визначив основним критерієм розвитку – розвиток, який організовано за “принципом участі”. Він розглядає участь як процес, за допомогою якого зацікавлені сторони впливають на ініціативи у сфері розвитку і здійснюють над ними спільний контроль. А також беруть участь в ухваленні рішень та розподілі ресурсів [78, с. 18].

В Україні принцип участі територіальної громади у самостійному вирішенні питань місцевого значення закріплено в Конституції України, в Законах України “Про місцеве самоврядування”, “Про органи самоорганізації населення”. А також у низці правових підзаконних актах. Тобто, територіальна громада має право безпосередньо. Або через органи місцевого самоврядування без втручання будь-яких інших владних структур розробляти та впроваджувати рішення. Що призведуть до покращення якості життя в громаді. Закони України дають змогу громадянам брати участь у вирішенні питань місцевого значення в різноманітних формах. Це вибори депутатів місцевих рад, сільських, селищних та міських голів. Участь у місцевих референдумах, загальних зборах за місцем проживання і громадських слуханнях. Можливість порушити в порядку місцевої ініціативи розгляд місцевою радою будь-якого питання, яке належить до її відання.

Крім цього, населення може брати участь у таких заходах. Громадських обговореннях проектів нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування. Роботі громадських комісій і громадських дорадчих органів. Проведенні громадських експертиз проектів рішень місцевих рад. Роботі органів самоорганізації населення. Виконанні на громадських засадах робіт з благоустрою населених пунктів тощо. Аналіз даної наукової бази показує, що існує низка суперечностей і недосконалостей. Вони стримують розвиток процесу самоврядування та активного залучення населення в громадах України.

Рівень участі населення та партнерства між органами публічної влади і територіальною громадою може істотно відрізнятися в тій чи іншій громаді. Те, як члени громади беруть участь в процесі місцевого розвитку, залежить від великої кількості чинників. Серед них можна виділити вплив загальнонаціональних політичних, економічних та соціальних тенденцій; ресурсного потенціалу громади (особливо ступінь розвитку соціального капіталу), культури та традицій. Рівня інституційного розвитку, балансу влади, потреб в громаді тощо. Відповідно до цих чинників можна виділити різні рівні участі населення і методи залучення до розвитку територіальної громади.

Один з підходів, за допомогою якого можна продемонструвати рівні участі – це “драбина”, що була розроблена Джері Аспден [83, р. 92]. Він виділяє три рівні участі громади:

- відсутність участі;
- видимість участі;
- влада громади.

Поняття відсутності участі означає не що інше, як відсутність прямого впливу громади на свій розвиток. На цьому рівні він виділяє такі рівні, як маніпуляція та терапія. Основним завданням участі на цих рівнях є досягти підтримки громадськості.

При другому рівні залучення громади, “видимості участі”, розглядаються такі підходи, як інформування, консультування та заспокоєння. Інформування – найважливіший крок для легітимної участі. Досить часто інформація носить

односторонній характер, тобто відсутні канали “зворотного зв’язку”. На етапі консультування цей зв’язок з’являється, тут відбувається опитування громадської думки, проводяться громадські збори та консультації. На етапі заспокоєння громадянам дозволяється надавати консультації або планувати на певний період, але представники влади залишають за собою право приймати рішення.

Нарешті, при третьому рівні участі, “влади громади”, вплив громади на спосіб вирішення проблемних питань є реальним і системним. У цій ситуації громада стає повноправним партнером державної влади. Науковець виділяє тут три щаблі “драбини”. Це партнерство, де влада перерозподіляється шляхом переговорів між громадянами та представниками влади (зацікавленими сторонами). А також планування та процес прийняття рішень відбуваються спільно (через спільні комітети). Це делеговані повноваження – підхід вимагає активної участі громадян. За якого вони мають більшість місць в комітетах і делеговані громадою для прийняття рішень. А також контроль з боку громадськості: громадяни контролюють процес планування, розробки політики та керівництва програмою. Якщо проаналізувати дані рівні, то бачимо, що громадська влада починає проявлятися на двох вищих рівнях [83].

Інша класифікація видів участі була запропонована ПРООН [71, с. 83]. Відповідно до цієї класифікації участь громади в процесі власного розвитку можна поділити на 7 видів.

Пасивна участь. Участь населення обмежується тим, що вони отримують інформацію про певні події, що відбуваються чи будуть відбуватися в громаді. Тобто відбувається односторонній обмін інформацією.

Участь в наданні інформації. Члени громади беруть участь у інформативних опитуваннях. Але не мають можливості впливати на розвиток самого процесу.

Участь шляхом висловлювання власної думки. На цьому рівні органи влади консультуються з населенням щодо певної проблеми, що існує в громаді. Але члени громади не беруть участі в прийнятті рішень.

Участь через матеріальне стимулювання. Люди надають свої ресурси, наприклад, працю, в обмін на гроші або інші матеріальні стимули. Таку форму співробітництва досить часто називають участю. Хоча ці люди не зацікавлені в продовженні своєї діяльності після завершення матеріального стимулювання.

Функціональна участь. На цьому рівні створюються ініціативні групи заради досягнення окремих цілей, пов'язаних з проектом розвитку. Дані групи, як правило, створюються за ініціативою ззовні.

Спільна участь. Члени громади беруть участь в спільному аналізі, який призводить до складання планів діяльності та створення нових локальних інституцій або посилення вже існуючих. Створені групи контролюють місцеві рішення.

Самообілізація. Люди беруть участь у процесі розвитку, висуваючи ініціативи незалежно від зовнішніх інституцій [71].

Необхідність розрізняти рівні участі громади в процесі розвитку полягає в тому, що підходи до залучення різноманітних зацікавлених осіб і груп до певних процесів розвитку громади повинні бути різними. Це обумовлено тим, що в громаді існує велика кількість зацікавлених сторін. Це органи влади та місцевого самоврядування. Це бізнес, неурядові громадські організації. А також споживачі послуг, фінансові установи. І навчальні заклади тощо. Кожна з цих груп має різну ступінь зацікавленості та рівень мотивації бути залученими до певного проекту з розвитку територіальної громади. Загалом можна виділити три категорії зацікавлених сторін [55, с. 18-20].

– Основні зацікавлені сторони – це ті, від кого залежить, або хто може суттєво вплинути на ефективність реалізації певного проекту розвитку.

– Першочергові зацікавлені особи – це ті особи, групи осіб чи організації. Які так чи інакше відчують на собі результати певного проекту (позитивні чи негативні).

– Другорядні зацікавлені сторони – це всі інші особи чи інституції, які можуть мати опосередкований інтерес до проекту. Або певну роль у його розробленні та реалізації [55, с. 18-20].

Відповідно до виділених категорій зацікавлених осіб можуть застосовуватися різні типи залучення. Наприклад, першу та другу категорії осіб можна залучати до прийняття рішень та співпраці; третю категорію можна інформувати, консультуватися з нею або навіть, в деяких випадках, ігнорувати.

Отже, розробка ефективної системи залучення населення до розвитку територіальної громади включає аналіз зацікавлених осіб, оцінка впливу та важливості кожного з цих суб'єктів для процесу.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Функціональні основи діяльності органів місцевого самоврядування щодо розвитку територіальної громади

Функція (від лат. *functio* - діяльність, виконання), за визначення О. Орлова, констатоване в Енциклопедії державного управління це призначення, виконувана роль, стала сукупність однорідних спеціалізованих робіт (дій, операцій), здатність реалізації яких підтримується в організації; обов'язок (іноді - просто здатність) оператора (технічного об'єкта або людини) виконувати яку-небудь операцію [57, с. 662].

У публічному управлінні функція - це специфічний за предметом, змістом і засобом забезпечення цілісний управлінський вплив держави. Предмет функції державного управління вказує на сторони, аспекти, прояви суспільної системи, що підлягають управлінському впливу держави (її органів) [57].

Повноваження місцевого самоврядування можуть реалізуватися безпосередньо населенням територіальної громади, оскільки вона виступає первинним суб'єктом місцевого самоврядування. Основним носієм його функцій і повноважень і може самостійно вирішувати будь-яке питання місцевого значення. Котре віднесене законодавством до відання місцевого самоврядування.

Деякі питання можуть вирішуватися тільки безпосередньо населенням відповідної громади, яким належить право обирати представницькі органи місцевого самоврядування і сільського, селищного, міського голову, виражати свою волю на місцевому референдумі. А також загальних зборах громадян, реалізувати право на місцеві ініціативи, громадські слухання. Та здійснювати контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Основні напрямки діяльності суб'єктів місцевого самоврядування можна виділити на основі аналізу природи, місця, завдань і цілей місцевого самоврядування. А також аналізу правових норм, в яких закріплено повноваження за певними сферами муніципальної діяльності. Класифікувати функції місцевого самоврядування можна за кількома критеріями, однак найбільш суттєве значення має поділ функцій за формами та сферами діяльності місцевого самоврядування. Зокрема, за формами діяльності виділяються нормотворча, установча, контрольна і правоохоронна функції. За сферами діяльності можна виділити наступні функції. Це забезпечення комплексного розвитку території громади. Це планування; бюджетно-фінансову. Це управління комунальною власністю й місцевими фінансами; забезпечення задоволення потреб населення у житлових, транспортних, торгових та комунально-побутових послугах. Це соціального захисту населення; зовнішньоекономічну. А також сприяння оборонній діяльності держави; розвитку охорони здоров'я, освіти, культури і спорту. Та природоохоронну і регулювання земельних відносин. І; нарешті, облікову та дозвоільно-реєстраційну. А також інформаційну.

Публічна влада може здійснюватись двома шляхами – безпосередньо населенням або через відповідні інституції, які називаються органами публічної влади. В залежності від форм публічної влади розрізняють органи державної влади і органи місцевого самоврядування. Органи публічної влади становлять внутрішньо узгоджену і взаємопов'язану у своїх елементах систему. Спільні ознаки, притаманні обидвом формам публічної влади, зазначені у таблиці 1.2.

Система органів публічної влади в Україні – це сукупність установлених Конституцією України органів державної влади і місцевого самоврядування. Що забезпечують захист прав, свобод і законних інтересів громадян, безпеку держави й суспільства, вирішують питання соціально-економічного. Та культурного розвитку відповідних територій, залучаючи громадськість до прийняття управлінських рішень. Відповідно до положень Конституції України, ця система поділяється на наступні ланки: система органів державної влади

(Глава держави – Президент України, Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади).

Таблиця 1.2 – Спільні ознаки форм публічної влади

Форма публічної влади	Ознаки
Державна влада, влада місцевого самоврядування	спрямованість на виконання суспільних завдань і функцій
	інституційний характер, тобто функціонування через відповідні публічні інститути (органи публічної влади)
	легітимність
	відособленість апарату, що здійснює цю владу, від населення
	загальність, тобто охоплення владою всіх осіб на відповідній території
	безперервність функціонування (за наявності окремих тимчасових органів)
	універсальність, тобто спрямованість на вирішення усіх справ суспільного значення
	обов'язковість владних рішень для всіх суб'єктів на відповідній території
	функціонування у правових формах (нормотворчій, установчій, правозастосовчій, контрольній та інтерпретаційній), тобто діяльність за законодавчо встановленою процедурою і оформлення владних рішень правовими актами
	можливість використання передбачених законодавством засобів примусу для реалізації своїх рішень
	право встановлювати і стягувати загальнообов'язкові податки і збори з населення та самостійне формування бюджету

Система державних органів виконавчої влади (Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів державної виконавчої влади, міністерства, державні комітети, центральні органи зі спеціальним статусом – центральні органи виконавчої влади. А також місцеві державні адміністрації – місцеві органи державної виконавчої влади). Система державних органів судової влади; система органів місцевого самоврядування (представницькі органи місцевого самоврядування. Це сільські, селищні, міські ради – органи місцевого

самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади і здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування. Вони очолюють їх відповідно сільські, селищні, міські голови, що обираються територіальними громадами на місцевих виборах шляхом прямого таємного голосування виборцями територіальної громади. також районні й обласні ради – органи місцевого самоврядування. Котрі представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. Також очолюють їх голови цих рад, які обираються самими радами з числа депутатів). Виконавчі органи місцевого самоврядування (виконавчі комітети, відділи, управління сільських, селищних, міських, районних у містах рад та інші створювані радами виконавчі органи). Органи самоорганізації населення – будинкові, вуличні, квартальні комітети. А також ради мікрорайонів [65].

Таким чином, Конституція України чітко розмежує дві системи органів публічної влади – органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Згідно з положенням ч.1 ст. 5 Основного Закону, народ здійснює свою владу як безпосередньо, так і через органи державної влади і місцевого самоврядування [29]. Це означає, що й органи державної влади, і органи місцевого самоврядування є органами влади народу, але, водночас, це різні форми здійснення цієї влади.

Орган державної влади – це складова частина державного апарату, що бере участь у здійсненні функцій держави. Він діє від його імені і за дорученням. Також має державно-владні повноваження, відповідну компетенцію і структуру. А також застосовує властиві їй організаційно-правові форми діяльності.

Три основні гілки влади відображають основні правові форми впливу державного апарату на суспільство, прерогативні функції відповідних органів. Вони спрямовані назовні державного механізму, на цілеспрямоване впорядкування суспільних відносин. На сьогодні дедалі більше вітчизняних державознавців схильні розглядати принцип поділу влади як доктринальний, не

обмежуючи систему органів державної влади трьома гілками, про які йдеться у ст. 6 Конституції України [29].

Орган місцевого самоврядування – це орган самоврядного територіального співтовариства (територіальної громади). Яким він формується, наділений певним обсягом повноважень і перед яким відповідає за їх реалізацію.

На систему органів місцевого самоврядування, на відміну від системи державних органів, не поширюється принцип поділу влад. Однак це не виключає їх функціонального і компетенційного розмежування. Змістовно класифікують їх на представницькі і виконавчі. Представницькі органи (ради) є виборними, їх основна функція полягає у виявленні та відображенні думок, інтересів членів територіальної громади, і, як наслідок, їх оформленні у вигляді загальнообов’язкових рішень з питань місцевого значення. Як слушно зазначає з цього приводу російський автор І. Дробот, головна ознака представницького органу в тому й полягає, що будучи виборним органом, він один поєднує у своїй особі всю місцеву спільноту і уповноважений цією спільнотою на вирішення найважливіших питань його життєдіяльності [20, с. 81]. Втіленням цих рішень в життя займаються виконавчі органи, які можуть бути виборними або призначуваними.

Слід відзначити, що в організації публічної влади на місцях спостерігаємо єдність двох основ: суспільної і державної. Державна складова виявляється у тому, що. По-перше територія місцевої громади є водночас державною територією. А місцеві жителі - громадянами держави; статус місцевого самоврядування визначається державою в Конституції й законах; місцеві справи вирішуються самостійно. Але в руслі єдиної державної політики; органи місцевого самоврядування не мають права встановлювати свою компетенцію, оскільки це прерогатива держави. Суспільна складова виявляється у наступному: органи місцевого самоврядування самостійно реалізують надані їм повноваження і органи державної виконавчої влади не мають права втручатися в законну діяльність органів і посадових осіб місцевого самоврядування;

матеріально-фінансову базу їх складає комунальна власність і місцевий бюджет; місцеві ради самостійно встановлюють місцеві податки і збори. Територіальні громади можуть мати власну символіку і статут. У них відбито історичні, національно-культурні, соціально-економічні особливості відповідної території. А також правові акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування, прийняті в межах їхніх повноважень. Котрі обов'язкові на території місцевого самоврядування для усіх фізичних і юридичних осіб.

Органи публічної влади здійснюють свою діяльність, дотримуючись певних принципів. Принципи організації й діяльності органів публічної влади – це законодавчі відправні засади, ідеї, положення. Які виступають основою формування, організації та функціонування органів публічної влади. Вони поділяються на загальні принципи, що стосуються системи органів публічної влади в цілому. Та спеціальні, дія яких розповсюджується лише на окремі підсистеми, ланки цієї системи чи на окремі органи публічної влади.

У свою чергу, загальні принципи прийнято поділяти на дві групи в залежності від форми їх юридичного закріплення й місця в загальній системі принципів. Ці принципи визначають організацію роботи органів публічної влади.

До першої групи відносяться принципи, які закріплені в Основному Законі і являють собою засади конституційного ладу України: вища соціальна цінність людини, народний суверенітет, державний суверенітет, республіканізм, демократизм, унітаризм. А також соціальна держава, правова держава, світська держава, поділ влади, верховенство права, законність, гласність, визнання міжнародно-правових стандартів. Для цих принципів характерною є вища юридична сила (навіть у порівнянні з іншими нормами Конституції), фундаментальний характер, найвищий ступінь абстрактності, універсальність, підвищена стабільність, ідеологічна нейтральність, конституційна форма закріплення, системність [17, с. 54].

Зокрема, принцип демократизму означає право і реальну здатність громадян, широких верств населення впливати на процес вироблення і зміст

державно-владних рішень. У новітній літературі з теорії держави і права набуло поширення “розширювальне” тлумачення демократії. Коли демократія ототожнюється з взірцем, оптимальним устроєм держави. Проте, більш коректним є “буквальне” тлумачення демократії як форми політичного режиму, коли демократичною вважається та держава. А також устрій і діяльність якої відповідають волі народу, загальновизнаним правам і свободам людини і громадянина [6, с. 148].

Принцип соціальної держави означає спрямованість державної політики на першочергове задоволення соціальних потреб громадян. Зазначений принцип покладає на державу обов’язок розробляти і здійснювати спеціальні соціальні програми. Вони спрямовані на підвищення загального рівня життя громадян, підтримку соціально вразливих прошарків суспільства, вирівнювання доходів населення. А також здійснення заходів щодо розширення мережі і зміцнення матеріально-технічної бази соціальних закладів. Тобто здійснення патерналістської функції.

Принцип законності стосовно діяльності органів публічної влади закріплений у ч. 2 ст.19 Конституції України: “Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України” [29]. Таким чином, конституційно визнано, що за межами компетенції, визначеної Конституцією та законодавством, органи публічної влади діяти не можуть. З іншого боку, з конституційного припису випливає, що компетенція, форми і методи діяльності органів публічної влади мають бути закріплені в чинному законодавстві. Це є важливою гарантією захисту прав і свобод громадян від свавілля посадових осіб.

Принцип гласності полягає у визнанні необхідності й вимозі обов’язкового дотримання безперешкодного руху інформаційних потоків у межах політико-правової системи. Він гарантує доступність суспільно значущої інформації, за винятком лише мінімальних правообмежень, необхідних для забезпечення національної безпеки та обороноздатності, і водночас вимагає від

держави налагодження міцних, постійних зв'язків з громадськістю. На відміну від попередніх принципів, принцип гласності не відображений у тексті Конституції у вигляді окремої норми, але впливає зі змісту низки конституційних норм (зокрема, з положень ст. 57, ч.1 ст. 84, ч.2,3 ст. 94, п.7 ст. 129) і прямо закріплений у багатьох законах, що визначають статус органів державної влади і місцевого самоврядування [29].

До другої групи загальних принципів можна віднести: позапартійність державної служби, професіоналізм і компетентність, економічність, ефективність, самостійність, рівний доступ громадян до державної служби. Це поєднання виборності та призначуваності, колегіальності та єдиноначальства, відповідальність держави за діяння своїх органів та посадових осіб, поєднання загальнодержавних і місцевих інтересів.

Спеціальні принципи організації та діяльності органів публічної влади є досить різноманітними і обумовленими специфікою кожного органу.

Поняття функцій держави і функцій державних органів увійшли до лексикону вітчизняної науки ще на початку XIX ст. разом з ідеями конституціоналізму. Широко використовувались вони і в радянській теорії держави та права, ставши у 70-ті рр. предметом широкого наукового дискурсу [20, с. 298].

Практика виділення об'єктних функцій державних органів склалася в межах публічно-управлінської науки. Молода відмовилась від будь-якого зв'язку з концепціями "схоластичного" державотворення. Функції держави, відповідно, визначались як головні напрямки діяльності держави. Вони що виражають її органічну сутність і призначення у суспільстві. Поряд з функціями держави у науковій літературі виділялися й функції її органів. Однак принцип розподілу влад заперечувався як не науковий. Замість нього проголошувався принцип повновладдя рад. А основні напрямки діяльності останніх визнавались первісними по відношенню до функцій усіх інших державних органів. Функції виконавчо-розпорядчих органів вважались конкретизуючими функції рад за окремими сферами публічного і суспільного життя.

Нині в якості основних об'єктних функцій держави та її органів визнаються такі. Політична, економічна, соціальна, культурна, екологічна, оборонна, зовнішньополітична, зовнішньоекономічна, гуманітарна. За способами (формами) діяльності розрізняють законодавчу (нормотворчу), виконавчу, судову, установчу, контрольну та інтерпретаційну функції.

Діяльність органів публічної влади проявляється у різних формах. Під формами діяльності органів публічної влади розуміють зовнішню сторону їх функціонування. Тобто сукупність його однорідних дій, які здійснюються у певних організаційних рамках, визначених законодавством. Іншими словами, форми діяльності – це однорідна діяльність органів публічної влади, через які реалізуються їх функції.

Проблема форм діяльності органів публічної влади є однією з найбільш дискусійних у сучасному публічно-управлінському дискурсі, про що свідчить розмаїтість думок щодо питання про їх класифікацію. Варто погодитися з тим, що найбільш обґрунтованою і конструктивною є позиція учених. Які, розглядаючи форми діяльності як особливий структурний елемент правового статусу органів публічної влади. Вони розмежовують правові (юридичні) та організаційні (неправові) форми їх діяльності. У залежності від характеру породжуваних наслідків.

Отже, функціональні основи діяльності органів публічної влади полягають у тому, що функції є напрямками реалізації (застосування) компетенції на шляху до поставленої перед органом публічної влади мети.

2.2 Аналіз діяльності Золочівської селищної територіальної громади Богодухівського району Харківської області

Золочівська селищна територіальна громада розташована на північному заході Харківської області, її площа складає 938, 6 км² (3,1% площі Харківської області). Відстань від обласного центру до центру громади смт Золочів - 41 км. До складу громади входить 73 населених пунктів. А саме: селище міського типу

Золочів та 72 села, селища. Загальна чисельність мешканців становить 18801 чоловік, з них 11082 жінок, 7719 чоловіків. На території громади проживає 4970 внутрішньо переміщених осіб [27].

Кількість сформованих старостинських округів – 11 (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Старостинські округи Золочівської селищної територіальної громади Богодухівського району Харківської області

№ п\п	Назва старостинського округу	Населені пункти, що входять до старостинського округу	Кількість населення
1	смт. Золочів	Селище Золочів, с. Бугаї 2, с. Березівка, с. Орішанка, с. Розсохувате, с. Літвіново, с. Макариха, с. Зрубанка	8292
2	Феськівський старостинський округ	с. Феськи, с. Малі Феськи, с. Чепелі, с. Головашівка, с. Маяк, с. Високе	2533
3	Калиновецький старостинський округ	с. Карасівка, с. Калинове, с. Черноглазівка	26-6
4	Великорогозянський старостинський округ	с. Гуринівка, с. Скородинівка, с. Велика Рогозянка	872
5	Довжицький старостинський округ	с. Довжик, с-ще Першотравневе, с. Вікнине, с. Рідний Край, с. МIRONІВКА	1764
6	Малорогозянський старостинський округ	с. Вільшанське, с. Зіньківське, с-ще Перемога, с. Мала Рогозянка	960
7	Івашківський старостинський округ	с. Басове, с. Івашки, с-ще Перовське, с-ще Одноробівка	177
8	Одноробівський старостинський округ	с. Одноробівка с. Борохи, с. Гресі, с. Ковалі, с. Мартинівка, с-ще Муравське, с. Петрівка, с. Постольне, с-ще Сніги, с. Стогнії, с. Цилюрики, с. Андріївка, с. Баранівка, с. Сотницький Козачок, с. Гур'їв Козачок	373
9	Олександрівський старостинський округ	с. Завадське, с. Скорики, с-ще Тимофіївка, с. Широкий Яр, с-ще Відродженівське, с. Лютівка, с. Олександрівка	822
10	Писарівський старостинський округ	с. Рясне, с. Морозова Долина, с. Малижено, с. Мерло, с. Цапівка, с. Писарівка, с. Гур'їв, с. Леміщено	1218

11	Світличненський старостинський округ	с. Дуванка, с. Макарове, с. Соснівка, с. Турове, с. Костянтинівка, с. Окіп, с. Червона Зоря, с. Уди, с. Світличне, с. Сніги	267
----	---	---	-----

Громада знаходиться у лісостеповій географічній зоні. Рельєф пересічний, клімат помірний. Є поклади піску та глини, які використовуються у виробництві будівельних матеріалів та будівництві.

Житловий фонд складає 13 019 будинків. І них приблизно 2200 пошкоджених та 165 будинків повністю зруйнованих внаслідок активних бойових дій на території громади [27].

Громада займала лідируючі позиції по виробництву сільськогосподарської продукції, що реалізовувалася в області, за межами регіону, експортувалася. У цій галузі активно функціонувало 69 підприємств, з них 66 фермерських господарств та 3 агрофірми. Серед найбільших ФГ «Альфа», СТОВ «Перше травня», ПрАТ «АФ ім. Г.С. Сковороди», СТОВ «Золочівське», «СВК ім. Фрунзе», СТОВ «Довжик», ТОВ «КАРАТ АГРО». Їх головний профіль - вирощування сільськогосподарської продукції (зернові, зерно-бобові та садівництво) та тваринництво. З початком бойових дій на території громади галузь сільського господарства зазнала великих втрат, постраждали 44 сільськогосподарські підприємства. На даний час місцеві аграрії планують відбудовувати втрачені активи господарств задля підвищення рівня економічного розвитку громади. Галузь сільського господарства була бюджетоутворюючою. Тому, пріоритетом для розвитку місцевої економіки є сприяння підвищенню доданої вартості сільськогосподарської продукції, яка вирощується на території громади [27].

На території перебуває на обліку 785 ФОП, 552 - юридичних осіб, частково працює ПХО «Золочівський ринок». На території ОТГ функціонує відділення банку: АТ КБ «Приватбанк» та АЗС «Дніпронафта».

Потреби господарського комплексу та населення забезпечується вантажними та пасажирськими перевезеннями. Пасажирські перевезення

здійснює ВАТ «Восток». Підприємство було пошкоджене внаслідок активних бойових дій на території громади і зараз функціонує лише на 10%.

Межа загального користування автодоріг становить 250,35 км. Через громаду проходять траси національного та регіонального значення: Харків - Золочів - КПП «Олександрівка», Золочів - Максимівка. Громада має, як автомобільне, так і залізничне міське, приміське, внутрішнє сполучення. Частина доріг та залізниця у 2022 році були пошкоджені у зв'язку з бойовими діями тому рух залізничним напрямком був частково припинений. На даний час залізничне сполучення між населеними пунктами та м. Харків відновлене.

У громаді функціонує відділення АТ «Укрпошта» та ТОВ «Нова пошта». Надається послуга широкосмугового доступу до мережі Інтернет. Окрім того, послугу доступу до мережі Інтернет жителям надають: ТОВ «Інтертелеком», ТОВ «Просто» та оператори мобільного зв'язку «Київстар», «Vodafone», «Lifecell».

Підприємства промисловості, що розташовуються в межах громади але тимчасово припинили свою роботу через військовий стан:

- ТОВ «НВП Пластар» - виробництво плит, листів, труб і профілів із пластмас.
- ТОВ «СП Крафт» - ткацьке виробництво.

П-ВО «Конвектор» - виробництво замків і дверних петель [27].

Головним чинником сталого функціонування громади є надання якісної середньої, дошкільної та позашкільної освіти, всебічна підтримка та захист дітей. Стала організація освітнього процесу є головною інвестицією в подальший розвиток громади.

Отже, мережа галузі освіти громади налічує 6 закладів дошкільної освіти 6 з яких пошкоджені, 5 дошкільних підрозділів, 11 закладів загальної середньої освіти. 2 заклади зруйновані повністю внаслідок бойових дій на території громади. 2 заклади позашкільної освіти. Та 2 комунальні установи – «Золочівський інклюзивно-ресурсний центр» та «Центр професійного розвитку педагогічних працівників».

У 2021/2022 навчальному році у громаді функціонували 12 закладів загальної середньої освіти, з них.

4 – опорні заклади та 3 філії.

7 – ліцеїв.

1 – гімназія.

Освітня мережа налічує 164 класи. У них навчається 2256 здобувачів освіти (із них за вечірньою формою навчання 34 учня). Середня наповнюваність класів 13,7 здобувачів освіти [27].

Також, протягом звітного періоду розширено мережу інклюзивних класів до 23 одиниць. На даний час в них навчаються 27 дітей з особливими освітніми потребами.

Першочерговим пріоритетом життєдіяльності кожного мешканця та громади в цілому є організація кваліфікованого медичного обслуговування та надання медичних послуг.

Так у громаді функціонує КНП «Золочівська лікарня» Золочівської селищної ради, надається цілодобово амбулаторна допомога. А також стаціонарна медична допомога. У закладі працює 96 медичних працівників функціонує приймально діагностичне, лабораторне, поліклінічне відділення. А також терапевтичне відділення з неврологічними ліжками. І палатою інтенсивної терапії, хірургічне відділення. Ліжковий фонд стаціонару складає 60.

«Центр первинної медичної допомоги Золочівської селищної ради» рішенням V сесії VII скликання Золочівської селищної ради від 14.03.2018 року № 503 реорганізовано Комунальний заклад охорони здоров'я «Центр первинної медичної допомоги Золочівської селищної ради». Шляхом перетворення в Комунальне некомерційне підприємство «Центр первинної медичної допомоги Золочівської селищної ради» та затверджений Статут закладу.

У закладі працює 13 лікарів загальної практики сімейної медицини.

Населення громади станом на 01.07.2024 року становить 22016 осіб, з них дітей 3420 осіб.

Станом на 01.07.2024 року задекларовано – 19317 особи [27].

Заклад має чинну ліцензію на впровадження медичної практики та акредитаційний сертифікат.

До структури Комунального некомерційного підприємства «Центр первинної медичної допомоги Золочівської селищної ради» входить (табл. 2.2).

- 6 Амбулаторій загальної практики сімейної медицини, 4 – пошкоджені внаслідок бойових дій.
- 3 Фельдшерських пункти, 1 – зруйнований внаслідок бойових дій, 1- пошкоджено.
- 9 Пунктів здоров'я, 1 – зруйнований, 5 – пошкоджених внаслідок бойових дій.

Таблиця 2.2 – Чисельність працівників у закладі станом на 01.01.2023 року

	Штатні	Зайняті	Фізичні
Лікарі	22	15,25	15
Середні	31,0	22	23
Молодші	12	9,75	12
Інші	31,75	25,25	21
Всього	96,75	72,25	71

У закладі функціонують 46 ліжок денного перебування хворих.

Укладений договір з національною службою здоров'я України та законтрактовані наступні пакети:

- Первинна медична допомога.
- Супровід та лікування дорослих та дітей, хворих на туберкульоз, на первинному рівні медичної допомоги.
- Супровід і лікування дорослих та дітей з психічними розладами на первинному рівні медичної допомоги.

- Забезпечення кадрового потенціалу системи охорони здоров'я шляхом організації надання медичної допомоги із залученням лікарів-інтернів.

Програма розвитку Комунального некомерційного підприємства «Центр первинної медичної допомоги Золочівської селищної ради» на 2022 – 2024 роки.

Рішенням XV сесії Золочівської селищної ради VIII скликання № 3375 від 24.12.2021 року затверджена Стратегія розвитку системи охорони здоров'я Золочівської територіальної громади на 2021 – 2027 роки [27].

На території лікарні розташовується Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф.

На території громади розташовані такі заклади культури:

1. Будинок культури Золочівської селищної ради та 20 його філій. З них повністю зруйнована Світличанська та частково зруйнована Гур - Козачанська філія, 14 філій та сам будинок культури пошкоджено.

2. КЗ «Публічна бібліотека» Золочівської селищної ради та 20 філій, з них повністю зруйнована Світличненська, частково зруйнована Гур – Козачанська філія та 9 філій та будівля КЗ «Публічна бібліотека» Золочівської селищної ради пошкоджено.

3. Золочівська школа мистецтв - пошкоджена.

4. КЗСМО «Одноробівська школа мистецтв» Золочівської селищної ради - пошкоджена.

5. Золочівський історико-краєзнавчий музей Золочівської селищної ради - пошкоджена .

6. Писарівський етнографічний музей під відкритим небом «Українська слобода» Золочівської селищної ради [27].

Пам'ятки архітектури.

1. Національний літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди також пошкоджений.

2. Свято-Вознесенський Храм, смт Золочів - частково пошкоджений.

3. Свято-Покровський Храм, с. Карасівка - частково пошкоджений.

4. Храм Успіння Пресвятої Богородиці, с. Мала Рогозянка.
 5. Покров Пресвятої Богородиці, с. Писарівка.
- Дерев'яний млин, Комора, Селянська Хата с. Писарівка [27].

Золочівською селищною рада зробила важливий крок на шляху до зміцнення співпраці з муніципалітетами. Проводиться робота з налагодження співпраці з містом Фелльбах (Німеччина), підписаний договір про партнерство та співробітництво з містом Золочів Львівської області. Співпраця з міжнародними організаціями відіграє важливу роль у покращенні/відновленні життєдіяльності громади та налагодженні дружніх зв'язків.

Реалізовані проекти розвитку громади, у тому числі співпраця з міжнародними фінансовими організаціями.

- Відокремлений підрозділ іноземної неурядової організації «Філія АКТЕД», що здійснює гуманітарні місії неурядової організації Acted (Франція) та Ініціатив ІМПАСТ (Швейцарія) в Україні. Заміна пошкоджених віконних блоків населенню громади. Наразі допомога у відновленні пошкоджених будинків (легкі та середні ремонти). Виплачено грошову допомогу населенню та надано дрова на 44 домогосподарства. (2022 – 2023 рік).

- SALAR International Проект PROSTO «Підтримка доступності послуг в Україні». Навчання по наданню адміністративних (публічних) послуг у межах старостинських округів (2023 рік).

- Чеська неурядова організація «Людина в біді» (надання гуманітарної допомоги цивільному населенню) - облаштування тимчасового укриття (2023 рік).

- Червоний хрест – надання будівельних матеріалів, Обладнання та виробу медичного призначення, гуманітарна допомога. (2022 – 2024 рік).

- Кімонікс Інтернешнл Інк./ Програма USAID «Демократичне врядування у Східній Україні» – надання матеріально технічного забезпечення (офісне обладнання) (2023 рік). Співпраця продовжується в рамках меморандуму до 2026 року.

- U-LEAD з Європою – підтримка у розробці Програми комплексного відновлення території територіальної громади та Плану відновлення та розвитку територіальної громади (2023 рік).

- UDV/U-LEAD з Європою: фаза II «Підтримка реформи децентралізації в Україні / Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності. Та розвитку – відновлення об'єктів комунальної власності громади, пошкоджених внаслідок бойових дій. У рамках співпраці отримано 1 автомобіль та набір інструментів, очікується допомога у вигляді 1 автомобіля;

- Німецьке товариство міжнародного співробітництва GIZ «Зміцнення ресурсів для сталого розвитку приймаючих громад на сході України». Комплексна оцінка пошкоджень та аварійного ремонту об'єктів соціальної або критичної інфраструктури, що були пошкоджені в результаті російської військової агресії проти України. Матеріально-технічне забезпечення на період опалювального сезону, електричні зарядні станції.

- Відокремлений підрозділ ХЕЛП-ХІЛЬФЕ ЦУР ЗЕЛЬБСТХІЛЬФЕ Е.Ф. В УКРАЇНІ. У рамках співпраці була надана допомога у вигляді критично необхідних паливно-мастильних матеріалів, фінансова допомога населенню громади, очікується допомога у вигляді будівельних матеріалів для відновлення покрівель.

- UNICEF Україна. Надана гуманітарна допомога у вигляді наборів для розвитку дитини та набори зимового одягу, гігієнічні набори сім'я з дітьми.

- «Благодійний фонд допомоги ЄВАНГЕЛЬСЬКО_РЕФОРМАТОРСЬКОЇ ЦЕРКВИ ШВЕЙЦАРІЇ». Надано паливні брикети населенню та павербанки.

- Міжнародний Благодійний Фонд «АІСМ Україна». Медичне обладнання (монітори пацієнта, дефібрилятор, електрокардіограф, шприцеві насоси, відеоларингоскоп). А також лікарські засоби, вироби медичного призначення, продукти харчування.

- Офіс Управління ООН з обслуговування проектів в Україні (ЮНОНС)-генератор.
- Українсько-Ізраїльська місія медичних волонтерів Frida.
- *Project HOPE Україна – допомога лікарськими засобами, виїзні бригади лікарів.*

Міжнародної гуманітарної *організації* Medicos del Mundo «Лікарі світу» [27].

У 2025 році прикордонна Золочівська селищна територіальна громада продовжила діяльність в умовах постійної воєнної загрози. А також складної безпекової ситуації, спричиненої збройною агресією російської федерації. Основними викликами року стали регулярні ракетні й артилерійські обстріли. Застосування ударних безпілотних апаратів, відсутність у низці населених пунктів енерго та газопостачання. А також ускладнення проведення евакуаційних заходів і відновлення об'єктів критичної інфраструктури через постійну небезпеку з повітря.

Попри складні обставини, у громаді проживає 18 800 осіб, з них 4 824 — внутрішньо переміщені особи, зареєстровані на території громади. Основна робота зосереджена на забезпеченні безпеки населення, підтримці безперервного освітнього процесу та зміцненні соціальної згуртованості в умовах воєнного стану [26].

Протягом року в громаді проводилася цілеспрямована робота з відновлення та облаштування захисних споруд цивільного захисту в закладах освіти. Розроблено проєктно-кошторисну документацію на будівництво протирадіаційних укриттів на території чотирьох ліцеїв. Іще один проєкт перебуває на стадії розробки.

На території громади проживає 2 585 дітей, які потребують доступу до якісної та безпечної освіти в умовах очного навчання. Створення сучасних укриттів дозволить забезпечити безпеку учнів і педагогів. А також стабільність освітнього процесу навіть у періоди підвищеної воєнної загрози. Це важливий

крок до формування безпечного освітнього середовища та збереження права кожної дитини на навчання.

У громаді продовжують функціонувати два безпечних дитячих простори, які відвідують 620 дітей різного віку. Метою ініціативи є створення безпечного середовища для дітей, що проживають у прифронтових населених пунктах, а також забезпечення безперервності освітнього процесу. У межах діяльності просторів проводяться групові заняття з української та англійської мов, математики, історії України. А також підготовка учнів до національного мультипредметного тесту [26].

З метою розвитку соціальної активності, психологічної стійкості та підтримки мешканців у кризових умовах у громаді триває робота зі створення Центру життєстійкості, який стане осередком психологічної підтримки, навчання та комунікації для жителів громади.

Золочівська селищна територіальна громада, в умовах повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації на територію нашої держави та розташуванням громади в зоні постійних обстрілів не зважаючи на зменшення надходжень до бюджету громади, направляє значну частину коштів громади на виконання завдань щодо відсічі збройної агресії, забезпечення національної безпеки, здійснення заходів територіальної оборони [26].

Роботу окремих структурних підрозділів та комунальних підприємств громади періодично ускладнювали інтенсивні обстріли території, пошкодження інженерних мереж і об'єктів критичної інфраструктури. Адміністративні будівлі зазнавали значних ушкоджень і часткової руйнації. У низці населених пунктів діяльність окремих установ тимчасово обмежена через безпосередню загрозу життю та безпеці населення.

В умовах постійних ризиків селищна рада забезпечувала оперативне реагування на надзвичайні ситуації, організовувала евакуаційні заходи, проводила відновлення об'єктів критичної інфраструктури та надавала допомогу постраждалим мешканцям.

Системно налагоджено роботу з розподілу гуманітарної допомоги та забезпечення населення товарами першої необхідності. У межах підготовки до осінньо-зимового періоду та можливих відключень газо- і електропостачання. А також (блекаутів) здійснюються комплексні заходи для забезпечення всіх категорій населення необхідними ресурсами. Та засобами підтримання життєдіяльності. Зокрема, надається сприяння у забезпеченні твердим паливом, грошовою допомогою, пелетами, буржуйками, свічками, генераторами та іншими засобами автономного забезпечення.

Особлива увага приділяється забезпеченню безперервності освітнього процесу, розвитку соціальної сфери. Та зміцненню обороноздатності держави. Налагоджено партнерську взаємодію з іншими громадами України в межах проєкту «Пліч-о-Пліч: згуртовані громади», що сприяє обміну досвідом, посиленню внутрішньої співпраці та зміцненню стійкості територіальних громад у складних умовах воєнного часу [26].

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Забезпечення підвищення конкурентоспроможності територіальної громади

Конкурентоспроможність територіальної громади багато в чому залежить від продуктивності фірм. Що працюють на території та величини доданої вартості, яку вони створюють. Індикатором конкурентоспроможності територіальної громади, передумовою розвитку є інвестицій на привабливість місцевої економіки. Місцеві факторні умови (діловий клімат, інфраструктура, готовність громади до співпраці та активних дій) визначають рівень конкурентоспроможності територіальної громади. Стратегії, плани, програми та проекти розвитку територіальних громад втілюються в висококонкурентному середовищі. І тут є тільки два (взаємодовнювальні) шляхи розвитку: перший – конкурентоспроможність. Що базується на найменших витратах. Другий – конкурентоспроможність, що базується на збільшенні продуктивності фірм. Котрі працюють на території та забезпечують створення високої доданої вартості. Конкуренція в умовах високої мобільності ресурсів (фінансових, людських, інформаційних, технологічних) не є локальною. Вона є глобальною. Лідери громади. А також громади-лідери розвинутих країн об'єднуються сьогодні заради спільної мети. А це збільшення конкурентоспроможності, яка є сьогодні необхідною і мабуть достатньою умовою для розвитку.

Конкурентоспроможність територіальної громади, відмічають в Енциклопедії державного управління В. Куйбіда і І. Дегтярьова, - це здатність економіко-соціальної системи громади залучати в умовах конкуренції необхідні трудові, фінансові, матеріальні та інші ресурси у виробництво продукції і послуг, які користуються попитом на регіональному, національному та

зовнішньому ринках, і водночас - підвищувати рівень та якість життя населення територіальної громади [22, с. 134-135].

Конкурентоспроможність для територіальної громади – це здатність місцевої економіки (фірм, розташованих на території), при рівних умовах для всіх учасників ринку, виробляти товари чи послуги. Що продаються на міжнародних ринках, збільшуючи індивідуальний та сукупний дохід громади, створюючи зацікавленість для місцевого бізнесу, залучаючи зовнішні інвестиції в територію, заохочуючи до проживання та праці людей в цій території. Територіальна громада та бізнес мають спільну мету розвитку – збільшення доходів, яка досягається через стратегію росту конкурентоспроможності та залучення інноваційних високопродуктивних інвестицій, що забезпечать високий рівень доданої вартості. Чим більше високоприбуткових фірм з високою продуктивністю праці та високою доданою вартістю працює на території громади, тим вищою є якість життя громадян. Громада з диверсифікованою економікою позбавляється монофункціональної залежності від одного підприємства і має більші шанси на стабільність розвитку. Наявність великих, особливо стратегічних підприємств транснаціональних компаній сприяє розвитку малих та середніх бізнесів, які їх обслуговують чи виконують посередницьку або підрядну роботу (постачання, пакування, оформлення, дизайн, збут, логістика, транспорт, харчування, реклама, торгівля, супровід, охорона, тощо), вони часто нагадують «...кораблики, які швидко рухаються і обслуговують баржу». За таких умов викристалізовується поява кластеру підприємств, які зв'язуються формуванням «ланцюжка доданої вартості». А це ще більше забезпечує розвиток і призводить до зростання доданої вартості на території громад. Термін «cluster» перекладається з англійської як гроно, скупчення, а у нашому розумінні це – «зростати разом». Кластер – одна з найефективніших форм організації розвитку економіки на місцевому рівні, за якої на ринку конкурують вже не окремі підприємства. А цілі комплекси, які скорочують свої витрати завдяки спільній технологічній кооперації компаній. Об'єднання у кластери формують специфічний економічний простір з метою

розширення сфери вільної торгівлі, вільного переміщення капіталу та людських ресурсів, а отже, виконують функції структуроутворювальних елементів глобальної системи. Економіка, що формується на основі кластерів, – це модель конкурентоздатної та інвестиційно привабливої економіки, що забезпечує високий рівень та якість життя населення. Майкл Портер, американський вчений, фахівець у сфері кластерів, дає наступне визначення: Кластери – це зосередження в території взаємозалежних підприємств організацій та установ. Вони охоплюють значну кількість різного роду підприємницьких структур, важливих для конкурентної боротьби. Постачальників спеціального оснащення, нових технологій, послуг, інфраструктури, сировини, додаткових продуктів. А також університети, центри стандартизації, торговельні асоціації. Які забезпечують утворення, спеціалізоване перенавчання, інформацію, дослідження та технічну підтримку тощо.

Конкурентоспроможність територіальної громади - багатоаспектне явище, яке характеризується такими чинниками: наявністю, рівнем розвитку і взаємодії суб'єктів. (населення громади, місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, наукових і освітніх закладів, політичних партій, громадських об'єднань, суб'єктів господарювання. Споживачів продукції громади та регіону. Окремих особистостей тощо). Ступенем впливу й використанням зовнішніх і внутрішніх факторів щодо функціонування громади. Спроможністю та рівнем організаційно-правової і фінансової автономії громади та органів влади, органів місцевого самоврядування. Станом навколишнього природного середовища. Інноваційним розвитком. Реалізацією людського потенціалу територіальної громади. Конкурентоспроможність громади реалізується шляхом створення і викоистання регіональних конкурентних переваг відповідно до стратегій регіонального розвитку. А також стратегії розвитку територіальної громади. В нашому випадку Стратегія\ї розвитку Золочівської селищної територіальної громади на 2021-2027 роки (у новій редакції) [72]. Кожна громада має свої особливі конкурентні переваги. Вони виділяють її серед інших громад.

Ефективність їх використання обумовлює рівень конкурентоспроможності територіальної громади [22, с. 134-135].

Ланцюжок доданої вартості у загальному вигляді – це узгоджений набір видів діяльності, що створюють цінність товару, починаючи від вихідних джерел сировини. Аж до готової продукції (послуги), доставленої кінцевому користувачеві [22, с. 318].

Конкуренція за розвиток своєї території відбувається не спонтанно, а системно, на основі і завдяки вдалому плануванню та розробці заходів, програм та проектів, які має здійснити громада відповідно до основних цілей розвитку. Загалом основні цілі планування спрямовані на те, щоб у першу чергу.

1. Створити якісні робочі місця для місцевого населення.
2. Забезпечити економічну стабільність у конкретній місцевості.
3. Сформувати диверсифіковану економічну базу.

Для реалізації цих цілей плани дій повинні бути направлені на розвиток економіки та підвищення конкурентоспроможності територіальної громади і мають містити інструменти. А також заходи, програми та проекти. Які націлені на залучення інвестицій, підтримку підприємництва, започаткування нових бізнесів, утримання наявних підприємств, розвиток місцевих ринків, створення кластерів. Та індустріальних інноваційних чи промислово-дослідних парків, діяльність бізнесінкубаторів, бізнес-центрів, фондів підтримки бізнесу. До цього ж налагодження міжмуніципальної співпраці, створення державно-приватних партнерств. Та здійснення маркетингу території, налагодження системи комунікації тощо.

Система інструментів планування економічного розвитку може бути класифікована у три групи, кожна з яких відображає певну ціль:

Підтримка розвитку існуючого та створення нового місцевого бізнесу: навчання, тренінги, консультації, інформація, супровід, пільгові та цільові кредити. Та спрощені умови отримання дозволів, доступ до оренди на початок діяльності, стимули, прозорий доступ до бізнес-орієнтованої інформації, кластери.

Залучення бізнесу та інвестицій на територію: алгоритм процедури відкриття нового підприємства, дорожня карта інвестора. Створення інвестиційних продуктів, дизайн території, підготовка промислових майданчиків, створення індустріальних парків. А також маркетинг залучення інвестицій на територію, розробка інвестиційних паспортів, промоція території. Та визначення конкурентних переваг, критерії для інвестора, пріоритети розвитку території тощо.

Розвиток інституцій з місцевого розвитку: діяльність агенцій економічного розвитку чи агенцій місцевого та регіонального розвитку. А також центрів розвитку міст, бізнес-інкубаторів, бізнесцентрів, громадських організацій, асоціацій бізнесу, дозвільних центрів, центрів надання адміністративних послуг. Та торгово-промислових палат, інформаційно-консультативних центрів, агенцій з залучення інвестицій, фондів підтримки підприємництва тощо.

Практика місцевого економічного розвитку в передових країнах світу дозволила накопичити «матеріал» для використання кращих практик його організації, розробки, управління та впровадження політики планування стратегій, програм та проектів місцевого розвитку. Цей досвід є важливим у багатьох аспектах і має широке застосування. Він трансформувався практикою застосування та відповідає сьогоdnішнім реаліям та викликам глобальної економіки [77, с. 58].

Основні ключові принципи, які слід враховувати при плануванні розвитку громад та впровадженні будь-яких ініціатив з місцевого економічного розвитку:

Необхідність застосування системного всебічного та комплексного підходу до місцевого розвитку. Щоб бути дієвим, місцевий економічний розвиток не повинен обмежуватися одним виміром, тобто не повинен спрямовуватися виключно на залучення будь-яких підприємців і будь-яких робочих місць. Успішні ініціативи з місцевого економічного розвитку повинні бути ціленаправленими, багатоплановими і бути спрямованими на вирішення широкого кола питань, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку громади

та збалансування економічних, соціальних і природоохоронних завдань. Розробники таких програм аналізують широкий спектр проблем, можливостей і рішень, враховуючи при цьому місцеві ресурси, факторні умови, капітал громади та специфіку кожної громади.

Місцеве лідерство та бачення перспектив. Лідерство є необхідною передумовою успішної діяльності і головною опорою стратегічного планування. Сьогодні все більше фахівців схиляються до думки про те, що розвиток лідерства як однієї з важливих складових процесу місцевого управління може суттєво підвищити ефективність діяльності органів влади шляхом використання додаткових важелів при роботі з колективом, громадою, зацікавленими сторонами та безпосередніми отримувачами послуг, що надаються владою. Вдале використання лідерства як додаткового ресурсу робить значний внесок у реалізацію на місцевому рівні парадигми «Доброго врядування». Яка передбачає забезпечення ефективного та інноваційного управління, належної участі громадян у процесі прийняття рішень з метою перетворення громад у місця, де люди бажають жити й працювати сьогодні та у майбутньому. Муніципальне лідерство допомагає наступне.

- Відповідати на виклики, які постають перед громадою та органом місцевого самоврядування.
- Розбудовувати орган місцевого самоврядування й громаду.
- Розвивати й максимально використовувати потенціал інтелекту знань та енергії місцевих людей та персоналу.
- Ефективно співпрацювати з громадою, партнерами та зацікавленими сторонами.
- Забезпечити високі стандарти роботи в економічному, просторовому, соціальному розвитку громади, у наданні послуг населенню. Ефективність лідерства забезпечується наявністю спільного бачення місцевого економічного розвитку. Яке привертає увагу громадян, віддзеркалює їхні інтереси, формує у членів громади почуття власника і є реалістичним у наявних умовах.

Творчість та креативність. Сьогоднішнє конкурентне глобальне середовище чинить тиск на громади в їхньому розвитку. Сталий розвиток та прагнення зростання якості життя вимагають постійних пошуків нових неординарних рішень. Швидкі технологічні, політичні, економічні та соціальні зміни потребують креативу в плануванні змін, пошуку нових шляхів розвитку економіки (наприклад, розвиток економіки знань, економіки інформації, економіки вражень тощо). Нестандартне мислення повинно стати нормою, а не винятком. Успіх потребує підходів, які є креативними і адаптуються до динамічних проблем, з якими стикаються громади.

Створення партнерств, залучення громади та налагодження співпраці – важлива умова успішності планування, забезпечення прогресу, впровадження дієвих стратегій та програм місцевого розвитку. Діяльність з місцевого економічного розвитку є найбільш успішною тоді, коли вона проваджується через залучення громади, партнерство органів влади, підприємців, неприбуткових організацій та населення. Успіх не приходить сам по собі, а є результатом певних дій. Досягнення успіху вимагає відданості, кваліфікації і досвіду в багатьох сферах. А також значних кадрових та інтелектуальних ресурсів, інноваційності. Що нечасто поєднуються в одному місці чи в одній структурі. Тому горизонтальна співпраця, широке співробітництво і формування партнерств на рівні громад. А також залучення до праці активних людей та зацікавлених груп створює синергію і є необхідними умовами успішності планів та заходів з місцевого розвитку громад.

Необхідність переходу від закритих місцевих економік до відкритих глобальних систем. В умовах глобалізації економіки громади, муніципалітети, регіони та країни в цілому мусять змістити акценти у своїх програмах економічного розвитку. Необхідно «думати глобально, але діяти локально». Для цього необхідно сконцентруватися на підвищенні конкурентоспроможності громад, для чого розвивати і підтримувати спеціалізовані підприємства, кваліфікованих працівників та інновації. Найкращі підходи до організації місцевого економічного розвитку передбачають застосування принципу важеля

для подальшого розвитку сильних сторін громади. Або регіону для одержання порівняльних і конкурентних переваг. Порівняльна перевага означає ситуацію, за якої місто (підприємство або кілька підприємств розташованих на території міста) може виробляти товари чи послуги за нижчою вартістю, ніж конкурент з іншого регіону. Порівняльна перевага сприяє спеціалізації виробництва для одержання вигод від торгівлі продуктами цього виробництва. Конкурентна перевага означає стратегічну перевагу, яку суб'єкт має над своїми конкурентами у певній галузі, в якій має місце конкуренція. Наявність конкурентної переваги зміцнює та поліпшує позиції громади, міста, регіону в його середовищі (в якому відбувається конкуренція з іншими громадами і регіонами).

Місцевий розвиток має бути спрямований на досягнення стратегічних цілей, але водночас він повинен демонструвати певний позитивний ефект у короткостроковому періоді. Будь-яка ініціатива з місцевого економічного розвитку. Як правило, є довгостроковою і тому може давати відчутні результати лише через десятиріччя. Щоб зберегти віру, активність дій і підтримувати зацікавленість, відповідальні за розвиток посадовці мають регулярно оцінювати хід роботи і ділитися з громадою проміжними здобутками на шляху до досягнення основних стратегічних цілей. Усвідомлення того, що дана робота дає позитивний ефект, переконує людей у правильності і важливості роботи з планування місцевого економічного розвитку та сприяє активізації залучення зацікавлених сторін/партнерів до подальшої роботи. Це досягається значною мірою завдяки покроковій реалізації проектів, виконання яких набагато простіше оцінити в короткому періоді часу, а значить, і усвідомлювати очікуваний ефект у стратегічній перспективі.

Оперативність та націленість на дії. Цінність планування полягає не у безконечному розмірковуванні. А у свідомому розміркованому виокремленню реальних та дієвих заходів, налаштуванню всіх учасників процесу на дії для виконання завдань та досягнення цілей. Успіх планування у великій мірі залежить від способів та методів його реалізації.

Програми й заходи з розвитку територіальної громади мають бути прозорими і підзвітними. Прозорість і підзвітність роблять відчутний внесок у забезпечення дієвості ініціатив з місцевого соціально-економічного розвитку. Це досягається шляхом перманентного процесу залучення громади до спільного вирішення питань. Коли окремі громадяни та інші зацікавлені особи знають, що відбувається, вони охочіше залучаються до процесу та підтримують його. Чим серйозніше налаштована громада на здійснення заходів з місцевого розвитку, тим вищою є дієвість цих заходів. Прозорість означає відкрите обговорення процесу планування місцевого економічного розвитку та інформування про нього якнайширшої аудиторії. Підзвітність є логічним наслідком прозорості.

Зростання конкурентоспроможності. Це важлива складова діяльності у сфері планування розвитку територіальних громад. Досягнення планів розвитку і вся діяльність у сфері розвитку територіальної громади охоплюють розробку стратегій, підготовку програм та проєктів, які забезпечують формування такого ділового клімату. А також таких місцевих умов, що сприяють максимальному залучення ресурсів та забезпечують економічне зростання. Одним із основних завдань громади в галузі місцевого розвитку є необхідність стати привабливими для розвитку високопродуктивних ресурсів, для залучення інвестора. І не просто будь-якого інвестора. А стратегічного інвестора, який забезпечить зростання конкурентоспроможності території, принесе в територію високу додану вартість, інноваційний тип менеджменту, забезпечить розвиток та практичне використання інтелектуального капіталу.

3.2 Пріоритетність стратегічного підходу до розвитку Золочівської територіальної громади

Золочівська селищна територіальна громада, утворена внаслідок адміністративно-територіальної реформи, є однією з найбільших прикордонних громад Харківської області. Поєднує в собі унікальне геостратегічне

розташування, сильну аграрну основу, багаті людські ресурси та стійке прагнення до розвитку й самореалізації.

Першу Стратегію розвитку громади було ініційовано у 2021 році як результат спільної роботи місцевої влади, депутатського корпусу, експертного середовища та активних жителів громади. Її метою стало формування системного бачення майбутнього Золочівщини, з урахуванням соціальних, економічних та екологічних пріоритетів, узгоджених із обласною та державною стратегіями розвитку.

Однак після початку повномасштабної війни у 2022 році, Золочівська громада, як і сотні інших громад України, зіштовхнулася з викликами, які неможливо було передбачити у попередніх стратегічних документах. Безпекові загрози, пошкодження інфраструктури, релокація частини населення, зміни в бюджетному плануванні. У усе це суттєво змінило умови, в яких реалізується Стратегія. Водночас громада зберегла головне — дух солідарності, готовність працювати на благо спільноти та бачення майбутнього, заснованого на відновленні, інклюзивності та сталому розвитку [72].

Сьогодні оновлення Стратегії розвитку громади — це не лише необхідність адаптації до нових реалій. Але й важливий крок у підвищенні стійкості, відкритості до інвестицій і розширення можливостей для мешканців. Зосереджуючи увагу на відновленні критичної інфраструктури, підтримці малого і середнього бізнесу, розвитку людського капіталу та залученні ресурсів міжнародної технічної допомоги, громада формує нову модель локального розвитку, засновану на партнерстві, довірі та сучасному управлінні [72].

Стратегія опорне поняття й основний результат стратегічного планування, засіб концептуалізації та програмування майбутньої діяльності, що на основі визначення пріоритетів дає корисну основу для розподілу обмежених ресурсів. Доцільно розмежувати стратегію організації в цілому (має справу з багатомірним проблемним комплексом) і стратегію розв'язання окремої проблеми [21].

Численні дефініції стратегії трактують її від розуміння як концептуально-філософської категорії до переважно технологічної категорії. Досить часто термін “стратегія ” вживається поширено як синонім “стратегічного” в управлінській діяльності. Так, за Б. Крозбі стратегію або стратегічний погляд на речі означає здатність мислити з поглядом у майбутнє, припущення, що майбутнє буде розвиватися в деякому певному напрямі. І що певне бачення менеджером майбутніх подій, яке передбачає відбір певної стратегії дій, виявиться правильним. Представник дизайнерської школи стратегічного планування

К. Ендрю визначає стратегію в концептуальному аспекті, розглядаючи її як результат свідомого регульованого процесу мислення. Як послідовність цілеспрямованих рішень, що визначають цілі фірми, окреслюють межі бізнесу, цінності, внесок фірми на користь власників, працівників, клієнтів, суспільства. А також зумовлюють опрацювання принципових політик та планів. Часто стратегія подається як поєднання концептуального й технологічного аспектів [21].

Сценарії розвитку Золочівської селищної громади сформовані на основі результатів SWOT-аналізу, дослідження соціально-економічного стану громади, виявлених проблем та ресурсних можливостей. При їх розробці враховано припущення прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2025–2027 роки, розробленого Міністерством економіки України і схваленого постановою Кабінету Міністрів України від 28.06.2024 № 780, а також прогнози Світового банку та Міжнародного валютного фонду для України [72].

Особливу увагу приділено чинникам, що мають прямий вплив на стан інфраструктури та життєдіяльності громади, а саме: наслідки війни та відновлення пошкоджених об’єктів, робота місцевого бізнесу і фермерських господарств, державні програми підтримки територій, а також процеси міграції і повернення внутрішньо переміщених осіб. Враховано стан ринку праці, інвестиції у відновлення та розвиток соціальної й комунальної інфраструктури,

ініціативи у сфері цифровізації, наукові й інноваційні підходи до управління, а також механізми соціальної підтримки вразливих груп населення [72].

Сценарії розвитку громади розроблено за трьома варіантами: оптимістичним, реалістичним (базовим) та песимістичним, з урахуванням внутрішніх ресурсів, зовнішніх викликів та стратегічних можливостей для відновлення та подальшого зростання [72].

У разі стабілізації безпекової ситуації Золочівська громада зможе розпочати системне відновлення своєї інфраструктури за рахунок міжнародної допомоги та державних програм підтримки. Це дозволить відновити соціальні, транспортні та комунальні об'єкти, що є критично необхідними для забезпечення базових потреб населення. Важливим напрямом стане розвиток агропереробної промисловості та логістики, які дадуть можливість створювати додану вартість на місцевому рівні та зменшити залежність від сировинної економіки. Завдяки створенню нових робочих місць у сфері послуг, будівництва та комунального господарства, а також активному використанню туристичного потенціалу. Зокрема культурної спадщини села Сковородинівка та рекреаційних природних ресурсів, громада отримає шанс на швидке економічне зростання. Очікуваним результатом стане повне відновлення життєдіяльності громади, підвищення її інвестиційної привабливості, зростання довіри до місцевої влади та зміцнення соціальної згуртованості.

У ситуації збереження воєнних ризиків, але без активного їх загострення, громада зосередиться на частковому відновленні пошкодженої інфраструктури з метою задоволення базових потреб мешканців. Співпраця з міжнародними фондами та державними програмами дозволить підтримувати соціально вразливі групи населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб. Місцевій владі вдасться забезпечити розвиток малого та середнього бізнесу завдяки програмам підтримки та грантам. Що сприятиме збереженню робочих місць. Значна частина трудового потенціалу буде задіяна у сільськогосподарському виробництві, будівництві та комунальних послугах. Паралельно реалізовуватимуться екологічні програми, спрямовані на благоустрій територій і

запровадження сучасних систем поводження з твердими побутовими відходами. У результаті громада зможе утримати соціальну стабільність, поступово відновити економічну діяльність, знизити рівень відтоку населення та частково зменшити залежність від зовнішніх субвенцій [72].

У випадку загострення воєнних дій та скорочення міжнародної і державної фінансової підтримки громада опиниться в умовах подальшого руйнування соціальної, транспортної та комунальної інфраструктури. Масовий відтік працездатного населення, зумовлений небезпекою та відсутністю робочих місць, призведе до різкого демографічного скорочення. Погіршення доступу до медичних, освітніх і соціальних послуг знизить рівень життя населення і посилить соціальну напругу. Це спричинить поглиблення соціально-економічної кризи, суттєве зменшення інвестиційної привабливості громади та ризик втрати її суб'єктності через можливе укрупнення з іншими адміністративними одиницями.

Реалістичний сценарій виглядає найбільш ймовірним: поступове відновлення інфраструктури, розвиток малого та середнього бізнесу і впровадження екологічних програм дадуть змогу втримати соціальну стабільність і уникнути критичного падіння рівня життя. Песимістичний сценарій, пов'язаний із загостренням війни та зменшенням зовнішньої підтримки, становить серйозну загрозу, оскільки може призвести до різкого скорочення населення, втрати економічної спроможності та навіть суб'єктності громади. Щоб уникнути негативних наслідків і максимально наблизитися до оптимістичного сценарію, громаді необхідно зосередитися на кількох ключових напрямках: підтримка активності та згуртованості мешканців, посилення співпраці з міжнародними та державними програмами, розвиток місцевого бізнесу та агропереробки, залучення інвестицій у сферу відновлення інфраструктури і соціальних послуг, а також впровадження екологічних ініціатив [72].

Важливим завданням є також збереження трудового потенціалу, особливо молоді, через створення робочих місць і можливостей для самореалізації в

межах громади. Золочівська громада – безпечна, згуртована та сучасна територія з розвиненою інфраструктурою, конкурентоспроможною економікою та комфортними умовами для життя. Ми прагнемо стати громадою, де.

- Кожен мешканець відчуває захищеність і підтримку.
- Ефективно використовуються природні, людські та економічні ресурси.
- Активно розвивається малий і середній бізнес, сільське господарство та переробна промисловість.
- Збережено і примножено історико-культурну спадщину, зокрема пов'язану з Григорієм Сковородою.
- Створено умови для якісної освіти, медицини, культурного та спортивного життя.
- Інвестиції спрямовуються на відновлення та модернізацію громади з урахуванням екологічної сталості та європейських стандартів управління [72].

Стратегічне планування розвитку територій це процес передбачення майбутнього та його досягнення. Він включає розробку, затвердження та реалізацію стратегії та стратегічного плану розвитку території, охоплює систему довго-, середньо- та короткострокових планів, проектів і програм. Воно має базуватись на таких принципах.

- Об'єктивність - спирається на дію загально- наукових, економічних та спеціальних законів (загальний взаємозв'язку та взаємодії, достатнього обґрунтування, вартості, попиту і пропозиції, циклічності розвитку, граничної корисності та зменшення віддачі, зростання потреб, єдності системи управління та ін.) при розробці стратегії.

- Цілепокладання - чітке формулювання мети та конкретних цілей, які визначаються у стратегії.

- Результативність - спрямування всіх заходів, включених до стратегії, на досягнення поставлених цілей.

- Ефективність визначення кількісного вираження співвідношення витрат і результатів поліпшення економічного та соціального становища

території.

- Пріоритетність - включення до стратегії головних напрямків, реалізація яких дозволить забезпечити сталий розвиток території.

- Компетентність - забезпечення відповідності кола питань, які охоплює стратегія, та компетенції органів управління територіальним розвитком.

- Комплексність - створення диверсифікованої структури господарства на території, базування розробок на соціальному консенсусі, який передбачає сукупний внесок агентів територіального розвитку у вирішення економічних, соціальних, екологічних та інших питань.

- Спадкоємність - залучення до розробки стратегії представників опозиції з тим, щоб нові управлінці, які прийдуть на заміну попередніх за результатами місцевих виборів, продовжували її реалізацію.

- Альтернативність передбачення стратегічних альтернатив, тобто протилежних варіантів дій щодо досягнення поставленої мети при розробці стратегії, їх оцінка та обґрунтування вибору.

- Транспарентність - забезпечення прозорості процесу розробки стратегії, широке висвітлення його в засобах масової інформації, залучення до його здійснення представників громадськості, бізнесових структур та ін.

- Ситуаційного підходу - виявлення, оцінка та врахування дії внутрішніх факторів та впливу зовнішнього середовища, можливих варіантів розвитку в залежності від їх комбінації [22, с. 361-362].

Мета громади – стати прикладом відновлення та розвитку прикордонного регіону, де люди хочуть жити, працювати і виховувати дітей.

Стратегічна ціль 1. Підвищення якості життя та розвиток людського потенціалу.

Ця стратегічна ціль передбачає створення умов для комфортного та безпечного життя мешканців громади, а також розвиток їхнього освітнього, культурного та фізичного потенціалу. У межах цієї цілі планується забезпечити доступність і якість базових послуг у сферах освіти, медицини та соціального

захисту. Пріоритетним завданням є ремонт і модернізація навчальних закладів, амбулаторій та дитячих садків, оснащення їх сучасним обладнанням, а також впровадження новітніх освітніх технологій. Особлива увага приділятиметься розвитку культурного та спортивного життя громади шляхом створення та реконструкції спортивних майданчиків, підтримки творчих колективів і проведення масових заходів. Паралельно впроваджуватимуться програми підтримки молоді та вразливих категорій населення, що сприятиме зниженню рівня соціальної вразливості та безробіття [72].

Оперативна ціль 1.1. Розвиток системи охорони здоров'я та формування умов для здорового способу життя

Завдання:

1.1.1. Підвищення спроможності первинної та вторинної ланок медицини, зокрема шляхом відновлення, розбудови, модернізації та розвитку амбулаторій, ФАПів, пунктів здоров'я.

1.1.2. Забезпечення універсального доступу до медичних послуг через кадрове зміцнення та покращення матеріально-технічної бази (сучасне обладнання та медичні вироби).

1.1.3. Створення реабілітаційних відділень і програм для ветеранів, ВПО, осіб з інвалідністю та постраждалих від війни.

1.1.4. Облаштування безпечних умов у закладах охорони здоров'я [72].

Очікувані результати:

- Відновлені, модернізовані та технічно оснащені амбулаторії, ФАПи та пункти здоров'я, що забезпечують якісне надання первинної медичної допомоги;

- Зміцнена кадрова спроможність системи охорони здоров'я. Це залучені нові фахівці, підвищена кваліфікація медичних працівників, зменшений дефіцит лікарів і середнього медичного персоналу;

- Забезпечено універсальний доступ населення громади до сучасних медичних послуг завдяки оновленню обладнання та впровадженню сучасних медичних технологій;

- Створені реабілітаційні відділення та впроваджені програми медико-психологічної допомоги для ветеранів, ВПО. А також осіб з інвалідністю та постраждалих від війни;
- Підвищено рівень безпеки у закладах охорони здоров'я шляхом облаштування укриттів, систем оповіщення та умов для надання медичної допомоги в умовах надзвичайних ситуацій;
- Зростання довіри населення до системи охорони здоров'я та підвищення рівня задоволеності медичними послугами;
- Покращення загального стану здоров'я населення та сприяння формуванню здорового способу життя [72].

Оперативна ціль 1.2. Розвиток освітнього середовища

Завдання:

- 1.2.1. Облаштування/будівництво захисних споруд цивільного захисту (укритті) у закладах загальної середньої освіти, дошкільної освіти.
- 1.2.2. Безперешкодний доступ до якісної освіти – шкільні автобуси.
- 1.2.3. Забезпечення доступу до якісного та безпечного харчування у закладах освіти, шляхом розвитку сучасної інфраструктури їдалень (харчоблоків).
- 1.2.4. Забезпечення оптимізованих закладів загальної середньої освіти засобами навчання та обладнанням в межах впровадження реформи «Нова українська школа» [72].

Очікувані результати:

- Забезпечено безпечні та комфортні умови для навчання учнів і роботи педагогів, у тому числі шляхом облаштування укриттів у закладах освіти.
- Підвищено якість освітніх послуг завдяки модернізації матеріально-технічної бази шкіл та дитячих садків, упровадженню сучасних освітніх технологій.
- Розширено доступ дітей до дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти незалежно від місця проживання.

- Підвищено професійний рівень педагогічних працівників через систему підвищення кваліфікації та впровадження нових методик навчання.
- Забезпечено розвиток інклюзивної освіти та створено умови для навчання дітей з особливими освітніми потребами.
- Розвинено цифрову інфраструктуру закладів освіти, що дало можливість впроваджувати дистанційне та змішане навчання.
- Підвищено рівень патріотичного виховання та громадянської свідомості учнів.

Оперативна ціль 1.3. Розбудова системи соціального захисту [72].

Завдання.

1.3.1. Розвиток мережі соціальних послуг, у т.ч. дистанційних, відновлення роботи стаціонарного відділення Центру надання соціальних послуг.

1.3.2. Модернізація (облаштування) приміщень для Центрів життєстійкості. З урахуванням потреб маломобільних груп населення та заходів цивільного захисту населення.

1.3.3. Придбання спеціально обладнаних автомобілів для перевезення осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату.

1.3.4. Підтримка ветеранів, ВПО, та їхніх родин – адресна допомога, житлові програми, ментальна підтримка, розвиток мережі державних ветеранських просторів.

1.3.5. Розвиток сімейних форм виховання дітей та інтеграція осіб із соціально вразливих груп у громаду.

1.3.6. Будівництво об'єктів Меморіального Комплексу у Золочівській громаді [72].

Очікувані результати:

- Забезпечено своєчасне та якісне надання соціальних послуг усім категоріям населення. У тому числі внутрішньо переміщеним особам, людям з інвалідністю, малозабезпеченим та особам похилого віку.

- Розширено мережу та функціональні можливості центрів надання соціальних послуг. У тому числі шляхом створення відділень денного перебування, соціальної підтримки та кризових кімнат.
- Підвищено рівень доступності соціальних послуг через використання сучасних цифрових технологій та електронних сервісів.
- Покращено матеріально-технічну базу установ соціального захисту та забезпечено їх спеціалізованим транспортом і обладнанням.
- Збільшено кількість програм адресної допомоги вразливим групам населення та підвищено їх ефективність.
- Створено умови для соціальної інтеграції та реабілітації людей з інвалідністю, учасників бойових дій та постраждалих від збройної агресії.
- Підвищено рівень обізнаності населення щодо можливостей отримання соціальних послуг і гарантій.
- Збудовані та облаштовані об'єкти Меморіального комплексу.
- Створено простір для вшанування пам'яті загиблих захисників України та жертв війни.
- Посилено патріотичне виховання та історична пам'ять серед мешканців громади [72].

У процесі моніторингу враховуються результати стратегічної екологічної оцінки (відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»), що забезпечує комплексний підхід до оцінювання реалізації Стратегії з позицій сталого розвитку та мінімізації негативного впливу на довкілля і здоров'я населення. Аналіз екологічних показників. Зокрема стану водних, земельних ресурсів, атмосферного повітря, біорізноманіття, а також урахування кліматичних ризиків. Це створює доказову базу для подальшого вдосконалення місцевої політики [72].

Моніторинг реалізації Стратегії розвитку та виконання Плану заходів здійснює Золочівська селищна рада щороку на основі офіційної державної статистичної інформації. А також даних від структурних підрозділів та органів, відповідальних за виконання заходів. І проєктів розвитку громади.

Зовнішнє оцінювання реалізації Стратегії розвитку громади проводиться Золочівською селищною радою протягом року після завершення періоду її реалізації. Звіт про результати зовнішнього оцінювання розміщується на офіційному вебсайті ради [72].

Таким чином, впровадження системи моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії розвитку Золочівської громади на 2021–2027 роки, побудованої на положеннях законодавства України та нормативно-правовій базі. Визначеній постановами КМУ № 816 та № 305, у поєднанні з вимогами стратегічної екологічної оцінки, формує науково обґрунтовану та юридично легітимну основу для сталого. А також цілеспрямованого та ефективного розвитку Золочівської територіальної громади.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі зроблена спроба вирішення важливого організаційно-практичного завдання, що полягає у обґрунтування шляхів вдосконалення механізмів розвитку територіальної громади в системі місцевого самоврядування в Україні. Отриманні результати в процесі дослідження дають підстави стверджувати – мета досягнута, завдання реалізовані. А також сформулювати такі висновки і надати практичні рекомендації:

1. Вивчено стан наукової розробки проблеми та сутнісні ознаки основних суб'єктів у формуванні та розвитку територіальної громади. Переважно науковці акцентують свою увагу на проблемах формування та становлення місцевого самоврядування, громадянського суспільства, формах та методах розвитку місцевого самоврядування (на сьогодні – в умовах війни). А також становлення особистості, суспільно-трансформаційних процесів, комунікації між державою та мешканцями територіальних громад.

Натомість відносини між елементами системи місцевого самоврядування, територіальними громадами зокрема досліджені доволі побіжно у межах своїх наукових інтересів.

2. Проаналізовано функціональні основи діяльності органів місцевого самоврядування щодо розвитку територіальної громади. Виявлено, що в Конституції України та Законах України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про місцеві вибори”, “Про статус депутатів місцевих рад”, “Про органи самоорганізації населення”, “Про доступ до публічної інформації” закладені базові засади функціональних відносин між органами публічної влади і територіальними громадами в Україні.

Зокрема, Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” гарантує право членів територіальних громад на здійснення місцевих ініціатив, проведення громадських слухань і загальних зборів, створення органів самоорганізації населення, а також участь у виборах і референдумах. Функціональні відносини між органами публічної влади і територіальними

громадами в Україні мають різний характер та ступінь нормативно-правового унормування. Місцеві вибори, референдуми та діяльність органів самоорганізації населення врегульовуються окремими законами України.

Проте, громадські слухання регламентуються виключно статутами територіальних громад, загальні збори – законодавством і статутами територіальних громад, місцеві ініціативи – представницьким органом (через затвердження відповідного положення) або статутом територіальної громади.

3. Показано, що роботу окремих структурних підрозділів та комунальних підприємств Золочевської територіальної громади періодично ускладнювали інтенсивні обстріли території, пошкодження інженерних мереж і об'єктів критичної інфраструктури. Адміністративні будівлі зазнавали значних ушкоджень і часткової руйнації.

У низці населених пунктів діяльність окремих установ тимчасово обмежена через безпосередню загрозу життю та безпеці населення. В умовах постійних ризиків селищна рада забезпечувала оперативне реагування на надзвичайні ситуації, організовувала евакуаційні заходи, проводила відновлення об'єктів критичної інфраструктури та надавала допомогу постраждалим мешканцям.

4. Наведено, що попри значні виклики 2022-2025 років, Золочівська селищна територіальна громада продовжує цілеспрямовану роботу, спрямовану на захист населення, відновлення територій та покращення якості життя мешканців. Громада активно співпрацює з міжнародними партнерами та благодійними організаціями, реалізуючи проекти з відбудови інфраструктури та створення умов для повернення населення.

5. На основі сценарного аналізу доказано, що Золочівська громада має потенціал для динамічного повоєнного відновлення й подальшого розвитку, однак її майбутнє значною мірою залежить від переможного закінчення війни з росією, безпекової повоєнної ситуації та обсягів зовнішньої підтримки.

Оптимістичний сценарій розвитку громади можливий лише за умови стабілізації та залучення масштабної міжнародної допомоги, що дозволить не

лише відновити інфраструктуру, а й започаткувати нові економічні проєкти, використати туристичний, промисловий та агропромисловий потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алфьоров С. В. Територіальна громада: поняття, ознаки, проблеми функціонування в Україні. Вісник Університету банківської справи. 2013. № 1. С. 47-52.
2. Баймуратов М. О. Територіальна громада в політичній системі і системі місцевого самоврядування України. *Муниципальное право Украины: підручник* / за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. Київ, 2001. 541 с.
3. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: Монографія / О. В. Батанов / За заг. ред. В. Ф. Погорілка. К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 512 с.
4. Батанов О. В. Територіальна громада - основа місцевого самоврядування в Україні : монографія / О. В. Батанов К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 260 с.
5. Батанов О. В. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки / О. В. Батанов. Вісник Центральної виборчої комісії. 2008. № 2. С. 51-57.
6. Біленчук П. Д., Кравченко В. В., Підмогильний М. В. Місцеве самоврядування в Україні. Київ : Атіка, 2019. 304 с.
7. Білик П. П. Проблеми дефініції територіальної громади як ознаки правової сутності «регіону» / П. П. Білик. Вісн. Одес. ін-ту внутр. справ. 2014 № 1. С. 144-149.
8. Бодрова І. І. Концептуальні підходи до визначення поняття територіальна громада / І. І. Бодрова. Державне будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. пр. Х., 2014. Вип. 7. С. 28-35.
9. Борденюк Г. Деякі аспекти співвідношення місцевого самоврядування, держави і громадянського суспільства в Україні / В. Борденюк. Право України [Текст]. 2015. № 12. С.24–27.
10. Бюджетний кодекс України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/2456-17/
11. Всесвітня декларація місцевого самоврядування. Ріо-де-Жанейро,

23-26 вересня 1985 року. *Місьцеве та регіональне самоврядування України*. 1994. Вип. 1–2. С. 65–69.

12. Головка О. М. Еволюція теорії місцевого самоврядування в державно-правовій науці: основні тенденції і напрями / О. М. Головка. Вісник Запорізького юридичного інституту. 2014. № 3. С. 3-11.

13. Голуб В. Управління власністю територіальних громад / В. Голуб. URL: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/Dums/2009_3/09gvfusd.pdf.

14. Господарчий кодекс України. Голос України. 14 березня 2003 р. № 49. Ст. 50.

15. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

16. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Аналітична доповідь. Авт.: Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. та ін. Нац. Інс-т страт-х досліджень. К. : 2019. 115 с.

17. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / [Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2020. 153 с.

18. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.]; Центр політико-правових реформ. К. : Москаленко О. М., 2012. 212 с.

19. Децентралізація та ефективне місьцеве самоврядування : навч. посіб. для посадовців місцевих та регіональних органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. Київ : ПРООН/ МПВСР, 2022. 269 с.

20. Дробот І. О. Гарантування місцевого самоврядування в Україні: теоретико-методологічний аспект [Текст] : монографія / І. О. Дробот. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. 312 с.

21. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 4 : Галузеве управління / наук.-ред. колегія : М. М. Іжа

(співголова), В. Г. Бодров (співголова) та ін. 2011. 648 с.

22. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентіві України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2011. 408 с.

23. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. Збірка договорів Ради Європи. Офіційне видання. К. : Парламентське видавництво, 2017. С. 187-199.

24. Журавський В. С., Серьогін В. О., Ярмиш О. Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : підручник. Київ : Ін Юре, 2004. 672 с.

25. Загальна класифікація територіальних одиниць для статистики (NUTS) : від 26 трав. 2003 р. (Regulation (EC) № 1059/2003 Of The European Parliament And Of The Council). URL: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004/documents/pr/550/550978/550978en.pdf) 2009
[/documents/pr/550/550978/550978en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004/documents/pr/550/550978/550978en.pdf).

26. Золочівська громада. Харківська область, Богодухівський район. URL: <https://zolochivska-gromada.gov.ua/deputatskij-korpus-00-52-25-08-01-2017/>.

27. Інвестиційний паспорт Золочівської селищної територіальної громади 2025 рік. URL: <https://zolochivska-gromada.gov.ua/deputatskij-korpus-00-52-25-08-01-2017/>.

28. Ковбасюк Ю. В. Децентралізація влади: розмежування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування : навч.-метод. матеріали / Ю. В. Ковбасюк, І. О. Дегтярьова ; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Ін-т підвищ. кваліфікації керів. кадрів. Київ : НАДУ, 2015. 60 с.

29. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

30. Концепція реформування місцевого самоврядування та

територіальної організації влади в Україні. URL: zakon.rada.gov.ua/go/333-2014-p.

31. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. 220 с.

32. Краснопорова С. В. Шляхи підвищення ефективності місцевого самоврядування. URL: <http://www.kharkivoda.gov.ua/news.php?news=930>.

33. Кримський С. Наука. Філософський енциклопедичний словник. К. : Абрис, 2002. 742 с.

34. Куйбіда В. С., Возний С. О. Сутність та методи взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної виконавчої влади щодо формування дієздатності територіальних громад. Держане будівництво. 2016. № 1.

35. Куц Ю. О. Концептуалізація територіальної громади в проблемному полі державного управління / Ю. О. Куц, О. В. Решевець *Територіальна громада: управління розвитком* : за заг. ред. Ю. О. Куца. арків : Констант, 2013. С. 5-14.

36. Куц Ю. О., Решевець О. В. Територіальна громада: управління розвитком. Харків : Вид-во «Константа», 2013. 351 с.

37. Лелеченко А. П. Зарубіжний досвід організації функціонування місцевого самоврядування: імплементація і Україна / А. П. Лелеченко. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 3.

38. Лис А. Б. Проблемні питання надання послуг населенню органами державної влади і органами місцевого самоврядування. Теорія та практика державного управління. 2015. № 4.

39. Лиска О. Г. Територіальна громада. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. С. 375-376.

40. Луценко П. П. Основні напрямки реформування системи місцевого самоврядування в Україні на основі досвіду ЄС. Державне будівництво. 2015. № 2.

41. Макаров Г. В. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні / Г. В. Макаров, О. М. Держалюк, Ю. Б. Каплан ; за заг. ред. Г. В. Макарова. К. : Нац. інститут стратег. досліджень. 2011. 54 с.

42. Малик Я. До питання про взаємодію органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні / Я. Малик. Ефективність державного управління : зб. наук. праць. 2015. Вип. 43. С. 295-302.

43. Мамонова В. В. Взаємодія органів місцевої влади та управління як умова соціально-економічного зростання. Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць. Х. : Вид-во ХарПІ УАДУ “Магістр”, 2002. № 2 (13) : У 2-х ч. Ч. II. С. 143-152.

44. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком: [Моногр.]. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2006. 196 с.

45. Мамонова В. В. *Міське самоврядування. Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х. : Вид- во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2011. С. 204-205.

46. Мамонова В. В. Система місцевого самоврядування. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х. : Вид- во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2011. С. 342-343

47. Матвеева О. Ю., Мунько А. Ю. Розширення можливостей органів місцевого самоврядування щодо фінансового забезпечення розвитку регіонів.

Теорія та практика державного управління. 2015. № 4. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-4/index.htm>

48. Методика формування спроможних територіальних громад (постанова КМУ No 214 від 08.04.2015). URL: www.kmu.gov.ua/control/uk/.article?art.

49. Місцеве самоврядування в Україні: теорія і практика. Посібник для депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів / Б. А. Руснак. Одеса : АКО, 2018. 138 с.

50. Молодожен Ю. Б. Самодостатність територіальних громад: системний підхід / Ю. Б. Молодожен. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2010. 370 с.

51. Неділько А. Зарубіжний досвід публічного управління на місцевому рівні / А. І. Неділько. Інвестиції: практика та досвід. 2016 № 1. С. 82-86.

52. Николаїшин Б. Н. Місцеві вибори як базовий механізм формування відносин між органами публічної влади і територіальними громадами: зарубіжний досвід / Б. Н. Николаїшин. Державне управління та місцеве самоврядування. Вип. 4 (23). Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2014. С. 212-221.

53. Николаїшин Б. Н. Співпраця органів публічної влади та громадськості у процесі формування спроможних об'єднаних територіальних громад / Б. Н. Николаїшин. Модернізація системи державного управління. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2015. С. 52–56.

54. Олійник Д. В. Розуміння ефективності діяльності місцевих органів влади: від бюрократизму до менеджеризму / Д. В. Олійник. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр». 2013. № 1 (43). С. 211-218.

55. Організаційні засади функціонування місцевого самоврядування в Україні: [Моногр.] / Ю.О. Куц, С.В. Болдирев, А.Є. Тамм; За заг. ред. доц. Ю.О. Куца. Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2004. 180 с.

56. Орзіх М. Ф. Втілення конституційних засад в галузях законодавства щодо функціонування публічної влади в Україні / М. Орзіх // Юридический вестник [Текст]. 2007. № 4. С. 59–63.

57. Орлов О. Функція. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. 2011. 692 с. С. 662-663.
58. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування [Текст]. Львів : Літопис, 2002. 123 с.
59. Патока І. В. Фінансове забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад як складова ефективної децентралізації влади в Україні URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/109.pdf.
60. План заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024-2027 роки. URL: <https://mtu.gov.ua/files/2.%A3.pdf>.
61. План соціально-економічного розвитку Золочівської селищної територіальної громади на 2024 – 2026 роки. Затверджено Розпорядженням начальника селищної військової адміністрації від 10 грудня 2024 року № 1784-од. URL: <https://zolochivska-gromada.gov.ua/plan-socialnogoeconomichnogo-rozvitku-1528436651/>
62. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко / Асоціація міст України К. : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
63. Прилипчук О. В. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Державне будівництво. 2015. № 1. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2015-1/index.html>.
64. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин / Верховна Рада України; Закон від 28.12.2014 № 79-VIII. URL: [zakon.rada.gov.ua/ go/2456-17](http://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17).

65. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР : ред. від 21.09.2024 / Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.

66. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250.

67. Про співробітництво територіальних громад. Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show18>.

68. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. №722/2019. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>.

69. Регіональна політика та місцеве самоврядування : підручник / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, В. В. Наконечний, О. В. Ольшанський ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В. В. Мамонової. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2018. 208 с.

70. Самофалова Т. О., Чувічка Г. Г. Форма і зміст відносин у методології державного управління. Державне будівництво. 2015. № 2.

71. Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект : моногр. / [Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, О. К. Чаплигін та ін. ; за заг. ред. Ю. О. Куца, В. В. Мамонової]. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ „Магістр”, 2008. 236 с.

72. Стратегія розвитку Золочівської селищної територіальної громади на 2021-2027 роки (у новій редакції). Золочів, 2025. URL: <https://zolochivska-gromada.gov.ua/deputatskij-korpus-00-52-25-08-01-2017/>.

73. Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiy-i-strukturni-pidrozdili/717/102538>.

74. Сурмін Ю. Система Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. 2011. 692 с. С. 561-563.

75. Територіальна громада: заневість, дієвість ; [Моногр.] / Ю. О. Куц, В. М. Січенко, В. В. Мамонова, С. В. Газарян / за заг. ред. Ю. О. Куца. Х. : Віровець А. П. «Апостроф», 2011. 340 с.
76. Територіальна громада: засоби забезпечення спроможності : монографія / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, С. В. Газарян, В. В. Наконечний та ін.; за заг. ред. Ю. О. Куца. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. 477 с.
77. Територіальна громада: управління розвитком : [Моногр.] / Ю. О. Куц, О. В. Решевець / За заг. ред. Ю. О. Куца Х. : Вид-во "Константа", 2013. 540 с.
78. Територіальна організація влади в Україні : навч. посіб. / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В. В. Мамонової. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. 212 с.
79. Цивільний кодекс України. Відом. Верх. Ради. 2003. Додаток до № 40. Ст. 356.
80. Чапала Г. В. Місцеве самоврядування в системі публічної влади: теоретико-правовий аналіз: Монографія / Г. В. Чапала. Х. : Право, 2006. 224 с.
81. Шикеринець В. В. Становлення та тенденції розвитку місцевого управління в Україні: моногр. / В. В. Шикеринець; за наук. ред. О. Я. Лазора; ДРІДУ НАДУ. Львів : ЛІДУ НАДУ, 2010. 184 с.
82. Якісні управлінські послуги – головна умова підвищення довіри населення до органів влади : За заг. ред. Ю. О. Куца, С. В. Краснопорової. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. 192 с.
83. Aspden J. New Localism. Citizen Engagement, Neighbourhoods and Public Services: Evidence from Local Government / Jane Aspden, Demelza Birch. London : Office of the Deputy Prime Minister, 2016. 153 p.
84. Chapman, M. Lessons for Community Capacity Building : A Summary of Research Evidence : A Research Review to Scottish Homes / Michael Chapman, Karryn Kirk. Edinburgh : Scottish Homes, 2018. 78 p.

85. Electoral systems and voting procedures at local level / Report by Steering Committee on Local and Regional Democracy. Series "Local and regional authorities in Europe". № 68. 57 p.
86. Finegold, Kenneth. Experts and Politicians: Reform Challenges to Machine Politics in New York, Cleveland, and Chicago. Princeton: Princeton University Press, 2005. 328 p.
87. Houghton, Graham. Community Economic Development. - Printed in the United Kingdom for the Stationary Office by Albert Gait Ltd, Routledge, 2002. 276.
88. Lipset S. The Social Conditions of Democracy Revisited. *American Sociological Review*. 2014. № 23. P. 12–21.
89. Sancton, Andrew Governing Canada's City-Regions. Montreal: Institute for Research on Public Policy, 2004. 174 p.
90. Shragge, Eric. The Politics of Community Economic Development. Community Economic Development: In Search of Empowerment. Ed. Eric Shragge. Montreal: Black Rose Books, 2019. 273 p.
91. Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatow i sejmikow wojewodztw. *Dziennik Ustaw*. 2018. № 95. Poz. 602.
92. Wilcox, D. The Guide to Effective Participation. URL: <http://www.partnerships.org.uk/guide/>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Етапи реалізації самоврядування у муніципалітетах як самодостатніх громадах

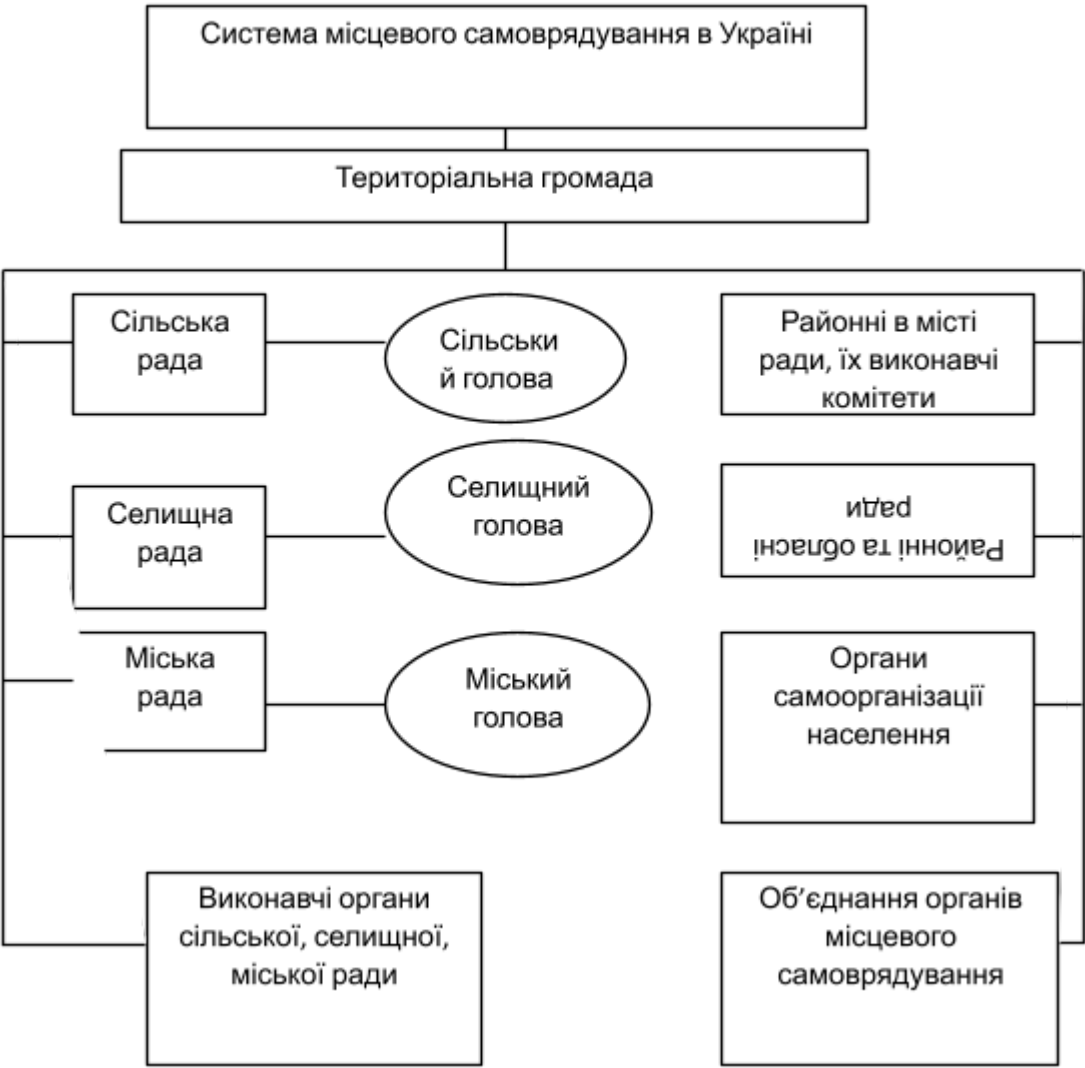
Додаток Б

Предметна підвідомчість місцевого самоврядування та місцевих держадміністрацій за статутними законами

Розділ II Закону “Про місцеве самоврядування в Україні”	Розділ III Закону “Про місцеві державні адміністрації”
Сфера соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку (ст.27)	Галузь соціально-економічного розвитку (ст.17)
Галузь бюджету, фінансів і цін (ст.28)	Галузь бюджету та фінансів (ст.18)
Галузь управління комунальною власністю (ст.29)	Галузь управління майном, приватизації та підприємництва (ст.19)
Галузь житлово-комунального господарства, побутового, торгівельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв’язку (ст.30)	Галузь житлово-комунального господарства, побутового, торгівельного обслуговування, транспорту і зв’язку (ст.20)
Галузь будівництва (ст.31)	Галузь містобудування (ст.20)
Сфера освіти, охорони здоров’я, культури, фізкультури і спорту (ст.32)	Галузь науки, освіти, охорони здоров’я, культури, фізкультури і спорту, материнства і дитинства, сім’ї та молоді (ст.22)
Сфера регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища (ст.33)	Галузь використання та охорони земель, природних ресурсів і охорони довкілля (ст.21)
Сфера соціального захисту населення (ст.34)	Галузь соціального забезпечення та соціального захисту населення (ст.23)
Вирішення питань адміністративно-територіального устрою (ст.37)	-
Галузь зовнішньоекономічної діяльності (ст.35)	Галузь міжнародних та зовнішньоекономічних відносин (ст.26)
Галузь оборонної роботи (ст.36)	Галузь оборонної роботи (ст.27)
Галузь забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян (ст.38)	Галузь забезпечення законності, правопорядку, прав і свобод громадян (ст.25)
Відзначення державними нагородами, відзнаками Президента України та присвоєння почесних звань України	-
-	Галузь зайнятості населення, праці та заробітної плати (ст.24)

Додаток В

Система місцевого самоврядування в Україні

Додаток Г
Структура Золочівської селищної ради

№ з/п	Назва структурного підрозділу (посади)	Кількість штатних одиниць
1.	Селищний голова	1
2.	Перший заступник селищного голови	1
3.	Заступник селищного голови з питань діяльності виконавчого комітету	1
4.	Секретар	1
5.	Керуючий справами (секретар) виконавчого комітету	1
6.	Старости	11
7.	Відділ бухгалтерського обліку та звітності	5
8.	Відділ інформаційного забезпечення та комунікацій	3
9.	Відділ організаційно-кадрової роботи	3
10.	Загальний відділ	3
11.	Юридичний відділ	3
12.	Відділ господарського забезпечення та комунікацій	12
13.	Відділ трудового архіву	3
14.	Відділ цивільного захисту, оборонної, мобілізаційної роботи, взаємодії з правоохоронними органами та охорони праці	3
15.	Відділ земельних ресурсів	5
16.	Відділ економічного розвитку та інвестицій	3
17.	Відділ житлово-комунального господарства та управління комунальною власністю	3
18.	Служба у справах дітей	3
19.	Відділ архітектури, містобудування та будівництва	3
20.	Відділ «Центр надання адміністративних послуг»	5
21.	Відділ освіти, молоді та спорту	4
22.	Фінансовий Відділ	9
23.	Відділ культури і туризму	3
24.	Управління соціального захисту населення	19
25.	Бригада з благоустрою	12
	Усього	120

Додаток Е

Географічне положення Золочівської селищної територіальної громади

